

OBZORY

Časopis pro křesťanskou kulturu a konzervativní politiku

Duben 2006

č.1

Ročník 1

Z obsahu: J. Čarnogurský: Život vo faktoch • B. Michalka: Katolíci, hrdosť a média na Slovensku • K. Zavacká: Čaká Slovensko katolícka šaría? • L. Kopeček: Křesťanská demokracie na Slovensku po roce 1989 • V. Bican: Křesťanskodemokratické hnutí

Redakce Vám píše

Vážení čtenáři Obzorů,

v minulém čísle jsme zaměřili pozornost za oceán, na americký neokonzervatismus, na to, jak mohutně ovlivňuje americkou zahraniční i domácí politiku.

Než jsme stačili celé číslo dočíst do konce, máme drama, inspirované podobnými (neo)konzervativními postoji, hned za humny, na druhé straně Bílých Karpat, Javorníků a Moravskoslezských Beskyd.

Na Slovensku se bude do Národní rady volit o tři měsíce dříve, než uplyne mandát slovenských poslanců, tedy nikoli na podzim, ale už dva týdny po našich volbách. Křesťanští demokraté (KDH) vystoupili z vlády, ta tím pádem ztratila většinu a předčasné volby jsou tedy nevyhnutelné.

Málo platné, nelze to žádnými slovy zlehčit či obejít: naši slovenští přátelé prostě berou některé věci, na kterých i nám jinak hodně záleží, vážněji než my. Nejsou ochotni smířit se s kompromisy či s porážkami, se kterými se nakonec, byť i neradi, smiřujeme my. Odešli do opozice prostě proto, že ministr zahraničních věcí Eduard Kukan odmítl předložit vládě ke schválení smlouvu se Svatým stolicem (jak se říká s „Vatikánem“), o výhradě svědomí a vláda se s tím ve své většině smířila. Byla to smlouva o tom, že ve věcech svědomí je možné, aby občan beztestně odmítl plnit to, co by bylo jinak jeho povinností. Křesťanští demokraté řekli předem, že to udělají, když se to stane, a když se to stalo, udělali to.

Nechci tím říci, že bychom si měli sami nad sebou zoufat či vyčítat si, že si nepočínáme vždycky stejně zásadově, radikálně. Slovensko je jiné než Čechy, Morava a Slezsko. Málo si to naši lidé uvědomují. O tom, jak je jiné a co si o tom myslí především věřící i nevěřící Slováci sami, píší autoři tohoto čísla. Hodně místa jsme věnovali jasně formulovaným projevům, resp. vybraným částem projevů předsedy KDH a zároveň – do vystoupení této strany z vlády – předsedy Národní rady (parlamentu) Slovenské republiky Pavola Hrušovského.

Konzervativní hodnoty a jejich současná konjunktura není zkrátka jen americká specialita, cosi vzdáleného, exotického. Můžeme se o tom přesvědčit i bez znalosti angličtiny. Stačí k tomu naše zásoby slovenštiny. Jen se podívat kousek za humna...

PETR PITHART

Obsah

<i>Ján Čarnogurský: Život vo faktoch</i>	4
<i>Teodor Münz: Späť, späť!</i>	6
<i>Branislav Michalka: Katolíci, hrdosť a média na Slovensku</i>	11
<i>Katarína Zavacká: Čaká Slovensko katolícka šaríá?</i>	16
<i>Emil Slovák: Po epochálnej zmene nadišla hviezdna hodina pre Slovensko</i>	18
<i>Pavol Hrušovský: Výtah z prejavů</i>	26
<i>Lubomír Kopeček: Křesťanská demokracie na Slovensku po roce 1989</i>	41
<i>Vítězslav Bican: Křesťanskodemokratické hnutí</i>	52

Život vo faktoch

Projev Jana Čarnogurského na sněmu KDH v Ružomberku 22.října 2005

Som rád, že sa opäť takto stretáme a že môžem k Vám prehovoriť. Ešte radšej hovorím, že KDH si počína v politike dobre. Uprostred rozpadávajúcich sa strán a prelietavých poslancov je ostrovom stability. Nezabúdajme, že pevnosť štátu začína pri stabilite politických strán a vernosti zvolených poslancov. Vnútna pevnosť KDH sa opiera o pevnosť princípov, na ktorých vyrástlo a ktoré svojou politikou stále bráni. Bráni rodinu ako spoločenstvo muža, ženy, detí, spojených láskou. Bráni život pred ohrozeniami najrôznejšieho druhu. Život a rodina boli pred vznikom štátu a zostávajú aj keď sa štáty rúcajú. KDH bráni tradičné spoločenské vzťahy a zvyky, ktoré stáročným používaním potvrdili svoju životaschopnosť a robia smiešnymi publicistov, ktorí sa z nich vysmieľajú. KDH bráni rozumné hospodárenie, nezafažujúce budúce generácie. KDH bráni slobodu, ktorá vždy niekomu vadí, aj keď kostýmy a heslá tých, ktorým sloboda vadí sa časom menia.

Všetko sú to zdanlivo samozrejmosti, ale ich presadzovanie v politike vyžaduje úporný zápas. Presadzovali sme ich proti komunizmu. Po novembri 89 sme museli zápasiť aj proti niektorým vlastným, aby sa rozdelenie Česko - Slovenska udialo ústavnou cestou. Neskôr, aby Slovensko reálne malo účasť na európskej integrácii. Pred viac než 10-timi rokmi sme museli upozorňovať ministerstvo práce a sociálnych vecí, že Slovensko neočakáva demografický rast, ale naopak pokles a bude to patriť ku najväčším problémom Slovenska. Všetky tie zápasy viedlo KDH proti stranám, ktoré nás vysoko prevyšovali v prieskumoch verejnej mienky, ale kde sú tie strany dnes? Tento postup sa stále opakuje, aj keď sa témy menia.

Prvé poučenie z doterajšej cesty znie, že budeme musieť mať aj naďalej trpezlivosť s inými stranami kým tieto pochopia problém.

Druhé poučenie hovorí, že doterajší vývoj politiky vždy potvrdil strategickú líniu KDH. Preto môžeme mať sebavedomie a spoliehať sa na vlastné videnie vecí a vlastné návrhy riešení. Napr. naši poslanci hlasovali proti návrhu euroústavy a nakoniec sa ukázalo, že Európa tento návrh ani nechce.

Po desaťročiach komunizmu bolo potrebné odbúravať právomoci štátu. Ale nemali by sme upadnúť do opačného extrému. Bez primeraného zásahu štátu sa niektoré problémy nedajú optimálne vyriešiť. Príkladom môžu byť problémy s výkupom pozemkov pre závod KIA pri Žiline. Príklad z inej oblasti. Niektoré súkromné televízie, pôsobiace na Slovensku sú omnoho horšie než štátna televízia, ale celá

Ján Čarnogurský (1944) – prvý predseda Kresťanskodemokratického hnutia na Slovensku, v letech 1991-1992 bol predsedom slovenskej vlády, poté poslancem a ministrom. Během komunistického režimu byl disidentem, vydával samizdatový časopis „Bratislavské listy“.

mediálna kampaň smeruje proti štátnej televízii, nie proti súkromným. Pre 2300 rokmi Aristoteles sformuloval princíp politiky ako službu všeobecnému dobru.

Tretie poučenie znie, že heslo Čím menej štátu je jednoducho falošné. Pre KDH by mal platiť princíp dostatku štátu na presadzovanie všeobecného dobra ako ho sformulujú demokraticky zvolené ústavné orgány štátu.

V zahraničnej politike má Slovensko ctiť všetky prijaté záväzky a zároveň opierať svoju bezpečnosť a prosperitu o čo najviac pólov svetovej politiky.

Politika je o princípoch a zároveň o kompromisoch. Pred touto dilemou sa KDH opätovne ocitne po parlamentných voľbách. Nazdávam sa, že pri svojom budúcom rozhodovaní najmenej kompromisov by sme mali pripustiť pri zaradení etických hodnôt na akýkoľvek papier, pod ktorý sa podpíšeme. V rámci reálnej politiky najviac kompromisov môžeme pripustiť pri voľbe ekonomických nástrojov politiky štátu.

KDH malo vždy pri vytyčovaní aj pri uskutočňovaní svojej politiky pred očami víziu. Víziu musíme mať aj teraz.

Ako štvrté poučenie možno vysloviť, že svoje politické ciele dosiahneme iba vtedy, keď naša vízia bude presahovať naše vlastné politické ciele. Keď naše kroky bude viesť vízia mesianizmu pre túto krajinu a pre tento kontinent. Tak nám Pán Boh pomáha.

Spät, spät!

Teodor Münz

Slovenská republika prežíva viaceré rozhodujúce okamihy svojich dejín. Referendum odhlasovalo vstup do Európskej únie a nastalo obdobie intenzívnych príprav. Mnoho treba napraviť, všeličo dobehnúť, sú obavy, že niečo sa do mája 2004 ani nestihne, z Bruselu prichádzajú pripomienky, výzvy a napomenutia, dokonca i varovania, a v parlamente i vo vláde je čulý ruch.

K tomu, s čím sa treba vyrovnáť, patria aj viaceré, dá sa povedať ideové problémy, ktoré majú však ďalekosiahly praktický dopad. Je ich celá séria, nadväzujú na seba, sú spojené spoločným menovateľom a vyvolávajú triedenie duchov nielen vo vládnej koalícii, ale aj v parlamente a v celej spoločnosti. Nateraz posledným z nich, ktorý už vyvolal parlamentnú krízu, doteraz najväčšiu v dejinách slovenského parlamentu, a ktorý hrozí rozpadom vládnej koalície a predčasnými parlamentnými voľbami, je snaha o novelizáciu zákona o interrupciách. Koaličná strana Aliancia nového občana (ANO) predložila návrh na novelizáciu interrupčného zákona, pochádzajúceho ešte z roku 1986. Podľa tohto zákona sa v prípade geneticky poškodeného plodu môže interrupcia vykonať do dvanásteho týždňa od počatia, kým novelizácia navrhuje túto možnosť až do dvadsiateho štvrtého týždňa. ANO ďalej navrhuje, aby sa o interrupcii slobodne rozhodovala sama žena, ktorej sa to týka. Naproti tomu ďalšia koaličná zložka, Kresťanskodemokratické hnutie (KDH), je tvrdo proti akýmkoľvek interrupciám, a to nielen v prípade genetického poškodenia, ale aj keď je zdravie ženy ohrozené, keď bola znásilnená a podobne. Ak by novela v parlamente prešla, KDH pohrozilo odchodom z koalície.

Novela prešla, vytvoril sa návrh zákona, ktorý bol postúpený prezidentovi na podpis. Predseda KDH a zároveň aj predseda parlamentu ho však nepodpísal. O veci napokon rozhodne Ústavný súd. Podnet na Ústavný súd bol však daný ešte pred návrhom zákona v parlamente, sedlo bolo v tomto prípade rýchlejšie než kôň. Nateraz - v polovici augusta 2003 - je situácia taká, že prezident návrh zákona vrátil do parlamentu s odôvodnením, že s ním síce súhlasí, ale ho nepodpíše.

Vystupovanie proti interrupciám nie je jediný jav, ktorým KDH na seba upozorňuje. Začalo sa to už dávnejšie jeho odmietaním antikoncepcie, umelého oplodňovania, je známe svojím negatívnym postojom k eutanázii, ku klonovaniu, ku zrovnoprávneniu všetkých sexuálnych orientácií, konkrétne homosexuálov s he

Teodor Münz (1926) – slovenský filozof a publicista. Jeho hlavným vedeckým oborem byly dějiny slovenské osvícenecké filozofie, které komplexně monograficky zpracoval, a dějiny německé idealistické filozofie, včetně L. Feuerbacha, z druhé poloviny 18. a ze začátku 19. století. Z této filozofie přeložil do slovenštiny 14 základních děl. V současnosti uveřejňuje populárně-vědecké filozofické úvahy v česko-slovenském týdeníku *Mosty*.

terosexuálmi, snaží sa o zavedenie katolíckej výchovy v školách, o podpísanie nevýhodnej zmluvy Slovenska s Vatikánom, o financovanie cirkevných škôl štátom, vystupuje proti zavedeniu antidiskriminačného zákona, ktorý od nás požaduje EÚ, lebo antidiskriminácia je vraj zakotvená v ústave Slovenskej republiky, usiluje sa o zákonom podopretú možnosť uplatňovať takzvanú výhradu svedomia pre lekárov, sudcov a právnikov, brancov, učiteľov, a o iné. Výhrada svedomia by napríklad znamenala, že nemocničný lekár môže odmietnuť úkon, ktorý je proti jeho svedomiu, povedzme interrupciu, aj keby bola zákonom povolená, alebo že učiteľ v škole môže odmietnuť prednášať názory, ktoré sa priečia jeho názorom a svedomiu. Hrozí, že na Slovensku v 21. storočí nebudú niektorí učitelia prednášať Darwinu. A ako je to s klonovaním? Minister spravodlivosti z KDH predložil parlamentu sprísňujúcu novelu trestného zákona, v ktorej je aj ustanovenie proti klonovaniu. „Ten, kto vykoná akýkoľvek zásah s cieľom vytvoriť novú ľudskú bytosť v ktoromkoľvek štádiu jej vývoja, geneticky identickú s inou ľudskou bytosťou - živou alebo mŕtvou -, potresce sa väzením na tri až osem rokov“. Pokiaľ viem, takéto zákazy existujú aj inde a predbežne nemožno proti tomu nič závažné namietat, hoci, ako predpokladám, niekoľko kópií Matky Terezy alebo pápeža Jána XXIII. by tomuto svetu neuškodilo. Ťažko pochopiteľný je len trest za klonovanie. Tri až osem rokov je na Slovensku už vysoká sadzba. Nevieť akého prečinu či zločinu by sa klonujúci odborník dopustil, aby dostal osem rokov. Koho by podviedol, oklamal, či dokonca zabil, komu by vôbec uškodil? Odpoveď nachádzam len jednu: Tvorba života ako aj jeho odnímanie sú vyhradené len Bohu.

Takto vnucuje KDH celej slovenskej spoločnosti ideové postoje súčasného katolicizmu. Za niektorými požiadavkami stojí otvorene katolícka cirkev, hoci v diskusiách sa o náboženstve vždy nehovorí, ale argumentuje sa humanitou, rozumom i citmi, na ktoré rôzne apelujú všetci zúčastnení. Aj z úst predsedu KDH som v televízii počul, že pri interrupciách nejde o náboženstvo, ale o prírodu, ktorá nech vraj rozhodne sama, či chorý plod vypudí, alebo udrží. Hnutiu KDH ide vraj len o ochranu života. Proti interrupciám však vystupuje katolícka cirkev, aj jej najvyšší hodnostári, navyše vystupujú proti nim aj viaceré európske katolícke krajiny, ako Poľsko, Írsko, Španielsko, Portugalsko.

Aj Slovensko je krajina s vyše sedemdesiatimi percentami katolíkov. A KDH zastupuje ich konzervatívne krídlo, na rozdiel od Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie (SDKU), ktorá je umiernenejšia a ktorá sa od neho odštíepila. Fakt, že tu ide o katolicizmus, by však naskrze nemohol vadiť, keby tieto postoje ideovo neťahali riešenie problematiky kamsi dozadu a keby sa výrazne nestavali proti právam a slobodám občanov demokratickej spoločnosti, proti snahe o ich čo najväčšie zrovnoprávnenie a slobodné rozhodovanie, ku ktorému smeruje novoveký vývoj.

Ale ani fakt, že katolicizmus hľadá pri riešení spomenutých problémov dozadu a nie dopredu, že KDH, ktoré získalo v predchádzajúcich voľbách len osem per-

cent, chce nanucovať celej slovenskej spoločnosti, aj nekatolíkom a ateistom, svoju vôľu, ešte nie je argumentom proti nesprávosti jeho riešení. Treba sa pozrieť na dôvody, ktorými obhajuje svoje postoje. A tu, myslím, že nielen KDH, ale ani katolicizmus a často ani protestantizmus a vôbec kresťanstvo nevidia jednu z možností kresťanského výkladu novoveku, ktorú síce samy živelné naplňajú, ale vedome odsudzujú. Novovek sa často poníma ako sekularizačný, laicizačný, liberalistický a iný. Je to pravda, myslím si však, že preto ešte nie je protikresťanský, ale že chápe kresťanstvo novým spôsobom. Mojžišova Genezis hovorí, že Boh vyhnal človeka po prvom hriechu z raja do tvrdej práce v pote tváre, „aby obrábal zem, z ktorej bol vzatý“. Odsúdenie k práci sa berie ako trest, hoci človeku dávalo oslobodzujúce perspektívy. Pracovať znamená tvoriť zo starého nové, pretvárať to, čo už je, na to, čo ešte nie je, ale čo má byť, znamená tvoriť materiálne a duchovne. Človek, najtvorivejšia bytosť po Bohu, podľa obrazu ktorého bol stvorený, toto poslanie dôsledne plní. Tvorí a pretvára prírodu i seba, s ničím nie je spokojný, o všetkom má svoju predstavu a dnes už pomaly nenecháva kameň na kameni.

Tvorí, prirodzene, na svoj prospech, pre svoj úžitok, aby zmiernil svoj tvrdý údol mysliacej, ale pritom aj sa mýliacej, blúdiacej a svojou tvorbou si aj škodiacej bytosti. Pretvára však prírodu, dielo božie, pretože inak nemôže. Je to na jednej strane vzbura proti Bohu, akoby pomsta za vyhnanie z raja, na druhej strane poslušnosť, naplňanie príkazu: Pracuj! Človek však nechce pracovať v pote tváre, nechce rodiť v bolestiach, nechce, aby mu zem plodila trnie a bodliacie a nechce jesť len poľné byliny, k čomu bol po vyhnaní odsúdený, pretože vidí lepšie možnosti a musí ich využiť. Je nezmyselné, aby trpel, keď nemusí a má právo hľadať tie najlepšie riešenia. O to ide práve novoveku, ktorý si vedou a technikou zlepšuje pozemský život. Žiadne slzavé údolie, žiadne utrpenie, hlad, bieda, choroby a nevedomosť ako povinné stredoveké vstupenky na večnosť. A je samozrejmé, že pri pretváraní všetkého dochádza aj na sám život, ktorý bol donedávna ešte veľkým tabu, nielen azda z náboženských, ale aj z prirodzených dôvodov. No práve fyzický a psychický život človeka, jeho kvalita či nekvalita sa podstatne podieľajú na pozemskom údeli človeka, a ak má človek právo liečiť si boľavý zub, tak má právo, ba priam povinnosť radikálne zasiahnuť do celého chorého tela. Dnes už dochádza na transplantácie, genetické manipulácie, klonovanie, umelé oplodňovanie, eutanáziu a iné podstatné zásahy. Reguluje sa teda už aj smrť, čo je zvrchovane na mieste, lebo práve tu prežíva ešte množstvo falošného, fatalistického pátosu. „Vy musíte trpieť, aby sme my mohli so spokojným svedomím spávať“ - taký je napríklad podtext boja proti eutanázii. Dozaista, všetko je riskantné a dá sa kruto zneužiť, riziko však patrí k človekovej tvorivosti. Zneužiť sa dá aj obyčajný kuchynský nôž. Naučili sme sa s ním však žiť, lebo úžitok z neho je väčší ako škoda.

Navyše novovek pretvára aj spoločenské vzťahy, zbavuje sa monarchií a diktatúr, demokratizuje sa, rešpektuje osobnú slobodu, toleruje rôznosť, a jednotu vyžaduje

len v životne najdôležitejších vzťahoch. Prirodzene, aj demokracia, a práve ona, sa dá veľmi zneužiť, čoho svedkami sme každodenne. Predsa však jej výhody zase prevažujú.

Myslím, že aj takto alebo podobne sa dá argumentovať proti postojom slovenského KDH. Zákomom povolené interrupcie sa dejú v mene ochrany života a nie na jeho zničenie. Geneticky poškodený plod znižuje jeho kvalitu, napokon, zákon žiadnu ženu nenúti dať si ju aj v takomto prípade previesť. A zákon proti interrupciám vôbec by bol úplne nezmyselný, ba škodlivý, lebo, ako sa na Slovensku otvorene hovorí, podporil by len „interrupčnú turistiku“. Účinok by bol asi taký, aký mal prohibičný zákon.

Tento pokrok, zakódovaný kdesi v samom genofonde človeka, sa nedá zastaviť a je nezmyselné stavať sa proti nemu. Oveľa účinnejšie by bolo zamýšľať sa nad zmierňovaním jeho rizík. Robí to však zase len svetská moc, pokrívajúci zákon, kým kresťanstvo tu často iba moralizuje a posilňuje tak svoju neblahú povest brzdy pokroku. Týka sa to predovšetkým katolicizmu, ktorý je voči novoveku zatrpknutý, pretože ho zbavil niekdajšej, stredovekej ideovej a inej nadvlády nad človekom. Cirkev sa nevzdala svojej snahy aspoň o duchovnú jedinovládu, pokladá sa aj naďalej za jedinú reprezentantku pôvodného kresťanstva, dlho odmietala akýkoľvek dialóg s inovercami a ekumenizmus, a tam, kde si doteraz zachovala prevahu, snaží sa čo najviac preniknúť do všetkých oblastí života. Tak aj na Slovensku. Často sa zo strany rozvážnejších ozýva hlasná obava, že sa staneme „farskou republikou“. (Narážka na román slovenského prozaika Dominika Tatarku, Farská republika, ako nazval vojnový slovenský štát s katolíckym kňazom-prezidentom na čele).

Jeden fakt tomuto všetkému však navonok odporuje. Aj KDH sa zasadzuje o to, aby sa Slovensko dostalo do Európskej únie; do tej liberalistickej, demokratickej Európy, v ktorej sa katolicizmus tak či onak nemôže cítiť doma. Veď za spomínaného vojnového slovenského štátu slovenskí katolícki teológovia-novotomisti nevedeli novovekej Európe prísť na meno. Odsudzovali „divú slobodu“, „zbabylončený dnešok“, „demokratizáciu myšlienky“, „bes novôt“, „kataklizmu duchovných prúdov“, novovekú svetskú „komédiu“, novoveké „trhovisko“, „bláznivé panoptikum“ v kultúre, atď. A túžili po „ideovom geocentrizme novej doby“, po návrate „do nového stredoveku“, žiaľili za „starou šťastnou Európou“, za „krásnou stredovekou kresťanskou Paneurópou“. A v tom to môže byť. Tá dnešná Európa nie je kresťansko-katolícka, no po jej politickom zjednotení by azda mohlo dôjsť aj k jej nábožensko-katolíckemu zjednoteniu, k jej rekatolizácii, čím by sa obnovila stredoveká Európa na vyššej úrovni. To sú len moje špekulácie a neviem, či takto uvažuje aj KDH. Dočítal som sa však, že v Poľsku si od zjednotenej Európy sľubujú práve toto. Žeby?

Slovensko žije v týchto dňoch v znamení dôležitej udalosti v živote svojich katolíkov, totiž štátnej návštevy Jána Pavla II. Vláda na to vyčlenila 68 miliónov korún,

potom pridala ešte jedenásť, ale to ďaleko zaostáva za požadovanou sumou 270 miliónov korún. Len bezpečnostné opatrenia pohltia niekoľko miliónov. Budú vraj také veľké, že - okrem iného - polícia bude prehľadávať byty s priamym výhľadom na miesto v bratislavskej Petržálke, kde pápež bude slúžiť svätú omšu, a nikto z ich obyvateľov sa vtedy nebude smieť zdržiavať na balkóne. Asi aby nemohol na pápeža strieľať. Je to zarážajúce, ale pochopiteľné. Nik sa už totiž nespolieha na to, že by Najvyšší mal ochrániť svojho pozemského zástupcu sám. Podľa môjho názoru to svedčí zase o tom, že starostlivosť o pozemské veci prenechal len človeku, jeho práci, ktorou si musí pomáhať, ako vie.

Otištěno: Listy 4/2003

Katolíci, hrdosť a média na Slovensku

Branislav Michalka

V poslednom čase sa na Slovensku zdvihla zo strany katolíckeho kléru mierna a domnievam sa oneskorená reakcia na protikatolícke štvanie v slovenských médiách. Miera únosnosti bola prekročená vtedy, keď ultraliberálne noviny SME uverejnili v predvečer pápežovej smrti nehoráznu karikatúru popierajúcu nielen úctu k pápežovi, ale spochybňujúcu elementárnu úctu k utrpeniu a smrti človeka. Vtedy už protestovala aj Konferencia biskupov. Toto je však len vrchol ľadovca, alebo lepšie povedané jeden z vrcholov, pretože pohorie mediálnej nenávisti ku Katolíckej cirkvi na Slovensku je mohutné a členité. Zasahuje naprieč celým mediálnym spektrom a nevynecháva bulvár ani „serióznych“. Jej vrcholy siahajú od vulgárnych urážok na adresu arcibiskupa Sokola v časopise Domino efekt koncom 90. - tých rokov, až po zosmiešňovanie pápeža ako senilného starca počas jeho poslednej návštevy na Slovensku v denníku SME. Bulvárne časopisy ako Live, Plus7 dní, Markíza a iné, týždeň čo týždeň čistia Slovensko od nánosov katolíckeho stredovekého bahna.

Na Slovensku neexistuje denník, ktorý by reprezentoval názory a postoje katolíkov. Na trhu dominuje bezbrehá kanaloidnosť plátku Nový čas, postkomunistická drzosť Pravdy a ultraliberálna úchylnosť SME. Ich postoj k Cirkvi pozná štyri polohy: výsmech, pohrdanie, demonizáciu a nenávisť. A samozrejme súcít. S úbohými klamanými ovečkami a s tyranizovanými pokrokovými kňazmi. Katolícka cirkev predstavuje pre média bezodný rezervoár negatívnych tém a to jednak všeobecných akými sú: celibát, dogmatizmus, demokracia v rámci Cirkvi, temná netolerantná minulosť, inkvizícia, krížové výpravy atď.; a zároveň lokálnych: fašistická kolaborácia, Tiso, Vojtašák, cirkevný majetok, zmluva s Vatikánom, povinná výuka náboženstva na školách a pod.

Všetky tieto témy sú spracovávané naprosto tendenčne bez akejkoľvek snahy o objektivitu. Takýto spôsob mediálneho manipulovania sa zvykne nazývať propagandou. S tým nutne vyvstáva otázka koho je to propaganda a čo propaguje? To čo propaguje nie je v súčasnom svete nič nezvyčajné. Skôr naopak. Banálne ultraliberálne kliše a multikultúrne galimatias.

A kto to robí a komu to všetko vyhovuje? Ako vieme zo sčítania ľudu ku kresťanskému vierovyznaniu sa hlási na Slovensku cca 85 % obyvateľstva, z toho je 73 % katolíkov. To by malo vrhnúť záplavu svetla na to, že médiá sú manipulované malou ukričanou menšinou, tvoriacou v horšom prípade 27 % , v lepšom len 15 %

Branislav Michalka - autor je zakládajúcí člen Slovenského kruhu Lva XIII. a konzervatívneho katolíckeho myšlení.

obyvateľstva. Kto si však otvorí noviny alebo časopis, zapne televíziu alebo rádio, či surfuje po internete, má pocit, že je to naopak. Jedná sa teda o masívnu a efektívnu propagandu menšiny ovládajúcej médiá, ktorá sa síce skladá z rôznorodých komponentov, ale ktorá je stmelovaná hlbokou averziou ku všetkému čo je katolícke. V jej radoch by sme našli anarchistov, socialistov, komunistov bývalých aj súčasných, ľavicových liberálov, sekularizovaných judaistov, klasických liberálov, reinkarnovaných poprevratových slobodomurárov aj občianskych konzervatívcov a častokrát napriek proklamovanému ekumenizmu aj protestantov a pravoslávnych.

Aj keď na jednej strane je nechutné, že 27 % obyvateľstva ovláda a terorizuje myslenie zvyšnej populácie (a to nie len v otázke Katolíckej cirkvi), tak na strane druhej je počínanie tejto minority pochopiteľné. Nepoznám takú skupinu ľudí, ktorá by sa nepotešila tomu, že väčšina obyvateľstva jej odovzdá dobrovoľne a bez odporu moc, či už politickú alebo duchovnú, a ktorá by to poriadne nevyužila. Dedičný hriech je vlastný každému. Čo zostáva nepochopiteľné a zarážajúce, to je chovanie katolíkov.

Od roku 1989 požívajú katolíci na Slovensku slobodu vyznávania svojej viery. Na rozdiel od tej deklarovanej za socializmu, táto je reálna. Môžu chodiť do kostola, zhromažďovať sa, zlučovať sa do združení a spolkov na báze svojej viery, alebo čítať kresťanské publikácie vydávané kresťanskými nakladateľstvami. Zároveň môžu byť beztrestne osočovaní, urážaní, krivo obviňovaní, zosmiešňovaní a demonizovaní svojimi nepriateľmi. Môžu sa aj brániť. Takmer nikdy to však nerobia. Žijú v katakombách pomýlenej pokory, sebazničujúcej tolerance a pocitov viny.

Katakomby sú tam kde sa skrývajú kresťania. Nad nimi sa odohráva ich regulérny odchyt a spracovávanie pre predstavenia v arénach. Na Slovensku sa katolíci skrývajú pred médiami, pretože médiá ich prenasledujú a vhadzujú do arén pre pobavenie luzy. Každý z nich má svoje súkromné virtuálne katakomby, vytesané strachom pred zosmiešnením do masívu tolerantných a korektných stereotypov. Agresivita mediálnych útokov sa stupňuje rok od roka a jedinou odpoveďou katolíkov je sklonená šija a ospravedlňujúce mumlanie. Katolíci zaliezli do virtuálnych katakomb, ktoré im vybudovali ich nepriatelia z neustáleho vršenia a omieľania protikatolíckych fráz a z mediálneho demonizovania. Teraz so strachom čakajú kedy budú predvedení do arény, kde budú „mučení“ temnou katolíckou minulosťou i prítomnosťou. Otázkou zostáva prečo sa nebránia?

Kto chce ísť až ku koreňom tejto bezmocnosti a paralýzy obranných reflexov musí sledovať späťne reťaz účinkov a príčin až k príčine prvotnej. Táto príčina netkvie v povahe slovenského etnika, ktorého katolicizmus na seba bral v dejinách vždy skôr bojovnú podobu a nie je spôsobená ani regionálnymi kultúrnymi špecifikami. Nie je to ani následok štyridsaťročného panstva komunistov. Po jeho páde sa paradoxne ukázalo, že národy východnej Európy uchovali svoju vieru lepšie ako

západné. Jej pôvod treba hľadať za hranicami Slovenska. Príčinou sú totiž desaťročia presadzované postoje šíriace sa z centra Katolíckej cirkvi na perifériu. Ich dopad je univerzálny a nepostihuje len Slovensko. Boj proti tzv. „triumfalizmu“, ktorý sa rozpútal v Cirkvi po II. vatikánskom koncile, neustále sebaobviňovanie a ospravedlňovanie, spochybňovanie výlučnosti Katolíckej cirkvi; to všetko malo za následok elimináciu obranných reflexov laikov aj kléru a posunul Cirkev do postavenia mediálneho čandalu, ľahkého to terča urážlivých pluvancov. Pokoncilový vývoj totiž okrem iných vecí, obral katolíkov aj o jeden veľmi motivujúci pocit, ktorý je nepostrádateľný pri konfliktných situáciách - o pocit hrdosti.

Človek je krehká nádoba. Jeho psychika modelovaná dedičným hriechom je plná malichernej ješitnosti. Ani svätci nie sú vyňatí zpod tohto bremena. Vo chvíli najväčšieho sebaobetovania a na dne asketických hlbín, keď sa zdá, že vlastné Ja je zredukované na minimum a potlačené, pristihli sa aj oni pri plíživom sebaobdive pochvalujúcim si ich vlastnú dobrotu a ušľachtilosť. Aké poníženie, aký pád! Z výšin svätosti až k malichernej pýche ješitnosti. A ešte aj v tom pocite poníženia a hanby koľko je pýchy. Veď kto sa cíti ponížený určite chcel byť aspoň podvedome povýšený. Svätí sa teda museli naučiť s pokorou prijímať svoje slabosti a snažiť sa ich potláčať bez nádeje na potlačenie úplne. O čo viac my, čo sme na hony vzdialení od svätosti máme len veľmi slabú nádej na potlačenie svojich neduhov. Cesta k zdokonaleniu bola pre nás Cirkvou budovaná nie na báze prísneho potlačenia, ale skôr na báze zhovievavého zušľachťovania nerestí do podoby najmenej odpudivej, alebo podobne ako to činí náš Pán na báze využívania aj zlého na veci dobré. A tak sa nezriadená pohlavná žiadostivosť zmenila ukotvená v sviatosti manželskej na jednu z ciest k rodičovskej cnosti, barbarská bojovnosť stredovekých národov na ideály rytierstva, umelecká prejemnosť na krásu oltára a sebestredná pýcha na zmužilú hrdosť. Tieto divy s nami dokázala urobiť Cirkev počas stáročí.

Pre nás obyčajných ľudí je tento pocit hrdosti na veci, ktoré milujeme a vážime si ich nepostrádateľným pre každodenný život. Každý si vie domyslieť aké ponižujúce je pre dieťa poznanie zbabelosti u svojho otca. Nikto by sa ho neodvážil utešovať nabádaním aby sa zbavil v súvislosti so svojim otcom zbytočnej „triumfálnosti“. Ako hovorí Pascal: „Srdce má dôvody, o ktorých nemá rozum ani potuchy.“ Kto podceňuje reakciu srdca, nie je zrejme dobre oboznámený s ustrojením povahy ľudskej. Cirkev je naša matka. Je normálne, ak nás naši pastieri učia hanbiť sa za jej skutky?

Koľko toho „pozitívneho“ ešte zostalo v mediálnej prezentácii katolíkov aj zásluhov bojzlivosti a oportunizmu našich pastierov? Okrem pozitívneho obrazu matky Terezy samozrejme, lebo niekto sa predsa musí namiesto liberálov zaneprázdnených budovaním lepších zajtrajškov a meditujúcich tolerantných hinduistov starať o indické deti.

Toto je celosvetový trend, ktorý zaplavil aj Slovensko. Na Slovensku však média

besnejú intenzívnejšie, pretože Slovensko je jednou z bášt kresťanského tmárstva a netolerancie a nie je ešte dokonale spracované liberálnou unifikáciou. Boj nie je ešte rozhodnutý. Slovensko preto nepopudzuje len domácich nepriateľov katolicizmu, ale irituje aj zahraničných. To, že bol slovenský kandidát na eurokomisára J. Figel z KDH ohodnotený ako najmenej uspôsobilý na túto funkciu zo všetkých kandidátov spolu s kandidátmi Malty a Cypru (tiež dvoch nekorektných krajín) dáva jasne tušiť aké boli dôvody tejto nespokojnosti. Prípád Buttiglione nenecháva nikoho na pochybách o kritériach na spôsobilosť. Taktiež aktivity V. Palka a D. Lipšica v Európarlamente ohľadom homosexuálnych zväzkov sú hodnotené v zahraničí negatívne a v domácich médiach titulkami typu: Palkovi križiaci robia hanbu Slovensku a pod. Niet sa preto čo čudovať, že slovenská mediálna klika cítiaca masívnu morálnu a aj finančnú podporu zo zahraničia a takmer nulový odpor zo strany napadnutých sa šplhá po rebríku propagandistickej invencie až k hviezdám naprostej hlúposti. Titulky sa už ani nesnažia sugerovať zdanie nejakej objektivity, je to otvorený útok: Čarnogurský patrí do stredoveku, Úchylná pokryteckosť cirkvi, Ratzingerovi k zvoleniu pomohol dokument o špine v cirkvi, Nenásytná cirkev a pod.

Karikaturisti sa predbiehajú v agitkách evokujúcich to najlepšie z tradície socialistickej údernosti: biskup s buldočou tvárou ukazuje prstom na čitateľa a reve: „Nevieme koľko máme majetku ale chceme od teba ešte viac“, kňaz vo Vatikáne behá so zapaľovačom okolo pneumatiky v túžbe podpáliť ju a oznámiť výsledok konkláve, dvaja kňazi vtipkujú o potratoch, pápež sedí na vozíčku po tom ako príde na Slovensko a senilne sa pýta: „Už som v nebi?“. Televízne stanice, ako najsledovanejšie médiá v ničom nezaostávajú. Publicistické relácie TV Markíza a TV Joj, mediálnych baranidiel protikresťanskej hystérie na Slovensku si bez proticirkevných invektív nevie nikto už ani predstaviť. K vrcholnej irónii sa však dopracovala verejnoprávna STV platená z koncesionárskych poplatkov kresťanskej väčšiny, keď odvysielala dokument o povojnovom protižidovskom pogrome v Topoľčanoch (iniciovanom okrem iných aj bývalými partizánmi), v ktorom bol zvukový záznam očitých svedkov udalostí púšťaný na pozadí záberov modliacich sa katolíkov, križov na vežiach, frontálnych pohľadov na oltáre bez akýchkoľvek objektívnych súvislostí. K ďalším bonbónikom patrilo odvysielanie seriálu o dejinách inkvizície, v rámci ktorého bol kardinál Ottaviani vykreslený ako zákerný, slizký podrazník dopúšťajúci sa tej zvrhlosti, že bojuje proti komunistom. V krajine kde komunisti prenasledovali a zabíjali katolíkov je taký seriál hotovým balzamom na dušu. A tak si kresťania na Slovensku platia cez koncesionárske poplatky aj útoky na seba. To všetko s pokorne sklonenou hlavou, alebo nasládlím úsmevom všezmierenia, ktorý už neodmysliteľne patrí k vizuálnej prezentácii kléru ako hromozvodu útokov. Je vôbec nejaká šanca to zmeniť?

Jedinou cestou ako sa dostať z tohoto dobrovoľného stĺpu hanby je návrat k onomu zatracovanému triumfalizmu, z ktorého automaticky vyplýva intenzívna ob-

rana, ale aj protiútok. To znamená nielen pasívnu rezistenciu, ignorovanie nepriateľských médií a nepriateľov Cirkvi vo všeobecnosti a oneskorené reakcie na ich útoky, ale naopak cielené vyhľadávanie, označovanie a ideové demaskovanie v rámci kultúrnej vojny. Defenzívna ignorácia nevedie k vytvoreniu autonómnosti, do ktorej nevpustíme nepriateľov, ale k zatlačeniu do kúta, v ktorom sa nedá dýchať. Motívom k boju by nemala byť ani tak nádej v porážku nepriateľa, to za daných okolností nie je reálne, ale skôr vytvorenie základne pre obyčajný ľudský pocit, že Cirkev je niečo za čo sa oplatí bojovať a nielen ospravedlňovať. Pociť pre obyčajných laikov, malých vojakov Kristových plahočiacich sa každodenným životom s vierou bez teologických nuancií, bez nároku na svätosť, potrebujúcich cítiť stojac tvárou v tvár rozbúrenému moru novodobej ohavnosti za sebou Skalu a nie piesočnú dunu meniacu sa s každým závanom vetra. Pretože Cirkev je, alebo by mala byť napriek všetkým zmenám Cirkvou bojujúcou, ako sa sama kedysi definovala. Z praktického hľadiska by to predpokladalo existenciu razantného katolíckeho denníka dbajúceho tradície, katolíckeho časopisu s týždennou periodicitou zaoberajúceho sa nielen bezkonfliktnou spiritualitou, ale páľčivými otázkami pastoračnými, morálnymi, liturgickými, sociálnymi a politickými, či v konečnom dôsledku vydavateľstva so zameraním na katolícky tradicionalizmus. Je nevyhnutné pre posilnenie katolíckeho sebedomia, aby katolíci dostávali každodenné správy ne-deformované nepriateľskými svetonázormi, aby si mohli prečítať úvahy o kultúre, umení a literatúre nezaťažené poklonkovaním všetkému čo je moderné a prečítať knihy, ktoré v súčasnosti nemajú šancu na vydanie pre svoju ekumenickú, politickú alebo kultúrnu nekorektnosť. Je to len reakcionársky sen? Alebo nevyhnutnosť? Čas ukáže. Každopádne toto sú predpoklady obratu: návrat zdravého triumfalizmu, následne vzbudená hrdosť vôľou k boju a vytvorenie proti-médií ako základne pre obhajobu katolicizmu.

V súvislosti s odkresťančovaním Európy sa často používa prirovnanie o novej evanjelizácii. Pri realistickom pohľade na stav populácie však musíme konštatovať, že svätcov s kvalitami apoštolov nie je zas tak mnoho. Boh si ich samozrejme môže vytvoriť aj z kameňov. Kým sa však tak nestane bude snáď vhodnejšie hovoriť o reconquiste. A to aj na Slovensku a vo vzťahu k médiám.

Čaká Slovensko katolícka šaría?

Katarína Zavacká

Od podpísania zmluvy so Svätou stolicou prešli dva roky a nastal čas, keď predstavitelia slovenského katolicizmu na čele s biskupmi a politikmi KDH začali velementne požadovať, aby sa na jej základe náš právny poriadok podriadil kanonickému právu v zmysle jeho najkonzervatívnejšieho výkladu. Týka sa všetkých oblastí života spoločnosti. Najväčšmi však majú byť postihnuté slovenskou katolíckou šariou ženy a homosexuálna časť občanov.

Nemožno si nevšimnúť, že vzťah katolíckych predstaviteľov a politikov KDH – na rozdiel od cirkví v krajinách s neprerušenou demokratickou tradíciou – dosiaľ neprekročil tieň stáročnej tradície marginalizovania uvedených spoločenských skupín. Najnovšie sa neúcta k životu ženy a jej právu o ňom rozhodovať prejavila pri neschválení novely zákona o umelom prerušení tehotenstva, obsahujúcej doteraz platnú vyhlášku ministerstva zdravotníctva o možnosti prerušenia tehotenstva pri genetickej chybe dieťaťa do šiesteho mesiaca tehotenstva. Skôr sa totiž niektoré závažné poruchy nedajú zistiť. Ale aj podanie poslancov KDH na Ústavný súd, smerujúce k celkovému zákazu interrupcií, je atakom na právo žien rozhodovať o svojom živote.

V roku 1999 sa v súvislosti s prípravou zmluvy s Vatikánom vyjadril pre tlač biskup Baláž, že „poslanci istej strany si pracovný návrh zmluvy rozmnožili, rozdali a potom si z toho robili rôzne kačice. Dokonca si zvolili ideologičku, ktorá im narozprávala bájky, že katolícka cirkev chce vrátiť celú spoločnosť až do stredoveku. Sú to demagogické výrazy patriace do stalinských čias, a nie je to pravda“. Táto ideologička si dnes dovoľuje pripomenúť, že celý následný vývin vzťahov medzi štátom a katolíckou cirkvou, reprezentovanou tak jej cirkevnými hodnosťami, ako aj politikmi KDH, sa vyvíja presne tak, ako to vo svojich „bájkach narozprávala“. Práve stalinské časy sa vo vzťahu k ženám vyznačovali často podobne, ako si to predstavuje slovenská katolícka hierarchia s politikmi KDH.

Stalin v 30. rokoch zakázal v ZSSR interrupcie práve v čase veľkého hladu, pretože potreboval lacnú pracovnú silu. Aj Hitler ich zakázal, lebo potreboval vojakov. Ceaušescu pokračoval v 80. rokoch v ich šľapajach, vysníval si totiž veľký rumunský národ. Ani jeden z nich však ani len náznakom nepomyslel na údel žien, ktoré mali byť chrličkami detí bez ohľadu, či ich chceli, alebo nie. Ani antikoncepcia nemala zelenú. A proti nej majú svoje zásadné výhrady aj slovenskí katolícki hodnostári a politici KDH. (Môžeme len dúfať, že sa história nezopakuje až k roku

Katarína Zavacká (1940) – historička a právnička, pôsobí na Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied.

1198, keď pápež Inocent III. inicioval v Ríme budovanie útulkov pre odložených novorodencov s výslovným odôvodnením, „aby sa zmenšil počet detských mŕtvotiek, ktoré plávali každé ráno v Tibere a pohoršovali zbožných pútnikov“.)

Ďalšie ataky na slovenské právo, založené na dovolávaní sa plnenia zmluvy so Svätou stolicou, nás ešte čakajú. Z rovnakých dôvodov žiadalo KDH, ešte ústami bývalého predsedu Čarnogurského, zabezpečenie suverenity Slovenska v Európskej únii (pričom sa jej samo zbavilo v prospech Svätej stolice). Po vstupe do Európskej únie sa „novokoncipovaný“ slovenský právny poriadok podriadený kanonickému právu stane nekompatibilný s právom členských štátov a budú sa vznášať opodstatnené námietky proti stredovekým prvkom.

Táto zmluva, ktorá navyše ignoruje ostatné cirkvi, je pre súčasný stav občianskej spoločnosti neprijateľná a bolo by načas, aby sa o jej zrušení začalo veľmi seriózne rokovať. Je a bude sa totiž vnímať ako relikť mussoliniovského konkordátu, podľa ktorého vzoru bola vypracovaná.

Pre ostatných členov koalície zatiaľ len upozornenie: nehrajte sa s ohňom, môže vás spáliť, a to predovšetkým v súvislosti so zmluvou so Svätou stolicou, ktorá je skutočne antidemokratickým mínovým poľom. Napriek všetkým milým rečiam sa podstatou nelíši od zásad moslimských fundamentalistov.

Následný vývoj právneho poriadku, ktorý sa má zmluve podriaďovať, bude povinný pre všetkých občanov vrátane tých, ktorí so slovenskou katolíckou cirkvou nemajú alebo nechcú mať nič spoločné.

Otištěno: SME, 26. května 2003

Po epochálnej zmene nadišla hviezdna hodina pre Slovensko

Rozhovor s Františkom Mikloškom, poslancem Národní rady Slovenské republiky

Emil Slovák

Oslovili sme Františka Mikloška, poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, osobnosť, ktorá stála pri začiatkoch parlamentarizmu na Slovensku. Predseda Národnej rady SR v roku a v čase, ktorý sám nazýva, vo vzťahu ku Slovensku, hviezdnu hodinou.

Pokúsme sa práve v prvých týždňoch roka zamyslieť nad tým, čo nám priniesla epochálna zmena, pád jedného politického systému, komunizmu v Európe, a akú cestu, i s mnohými prekážkami, postavila pred Slovensko jeho hviezdna hodina?

Ako politik som sklamaný a trochu sa obávam najbližšieho vývoja v tom zmysle, že sa stratila akási ideologičnosť zo života politiky, ale aj z ostatných oblastí života, a že namiesto nej nastúpila úplná pragmatičnosť. Myslím, že je to nebezpečný jav, lebo pod slovom pragmatičnosť si veľmi ľahko možno vysvetliť čokoľvek. Ja dám tebe, ty dáš mne alebo dohodneme sa a ja budem spokojný a podobne. Čiže toto je prvý nebezpečný jav, ktorý, podľa mňa, ešte len začína a môže nejaký čas trvať.

Osobne si myslím, že osem rokov od roku 1998, odkedy sme pri moci, sa urobil veľký kus roboty a že by sme potrebovali ešte jedno obdobie, aby sa veci stabilizovali. Aby sa vylepšili tie, ktoré sme neurobili dobre, aby sa zabehal život v novom rozmýšľaní. Už nie v takom socialistickom a aby sa reformy zabehli. Preto by nebolo zlé, keby trojica - SDKU, KDH a SMK tvorili jadro ďalšej postupnosti. Čo bude so stranou ANO neviem. Čiže ešte jedno volebné obdobie je potrebné na ukotvenie, je otázka, či nám bude dopriať v tom zmysle, aby sme našli spojenca, ktorý by bol ochotný do toho ísť.

Samozrejme, človek musí byť veľmi opatrný, keď želá niekomu niečo. Ak by som chcel povedať akúsi frázu, ale to myslím v úvodzovkách, želať by som ľuďom obyčajné ľudské šťastie a pokoj a zdravie. Lebo, sme trochu všetci uletení. Som prekvapený z toho, ako je skoro v každej domácnosti stále zapnutý televízor alebo rádio, ako sa stratilo ticho z našich domovov. Ako sa stratilo prečítanie knižky pri

František Mikloško (1947) – poslanec Národní rady Slovenské republiky za KDH, v letech 1990 až 1992 byl předsedou Národní rady. V roce 2004 kandidoval na slovenského prezidenta.

stolnej lampe alebo len rozprávanie sa. Čiže, aby sme znovu nestratili seba, aby sme nevošli z jednej virtuálnej reality, ktorou bol socializmus, do druhej virtuálnej reality, ktorou je úspech, peniaze. Myslím, že Západ sa nachádza vo virtuálnej reality neustáleho úspechu, konkurencie, kultu mladosti, sily, nasadenia. Využitia človeka a potom ho treba dať na vedľajšiu koľaj. Čiže udržať svoju zakorenenosť, pre ktorú máme obrovský predpoklad a ktorú možno aj svet od nás očakáva. Ja si myslím, že my môžeme byť veľmi zaujímavým článkom v rámci celej Európy, ak získame istú pohodu, ak nebudeme malicherní. Ak sa naučíme aj trošku sa správať vo svete, aby sa nepozerali na nás ako na nejakých gadžov, ale, aby sme sa vedeli normálne správať. Keď prinesieme svoju srdečnosť, otvorenosť, aj veselosť, môžeme byť veľkým prínosom vo svete, ktorý je veľmi sformalizovaný a frázovitý. Myslím tým svet západný. Čiže podržme si zakotvenosť v hlbokej tradícii, ktorá na Slovensku bola a zároveň otvorme sa aj svetu.

Keď ste vstúpili do politiky, čo vám dala spätosť s kresťanskou demokraciou, s KDH, čo vám dalo pôsobenie v tomto hnutí? A čo priniesla a kresťanská demokracia Slovensku?

V prvom rade by som rád povedal, že, aj keď som do politiky vstúpil v novembrových dňoch 1989, a poslancom sa stal 1. marca 1990, odvtedy som stále v parlamente, myslím si, že som do politiky neprišiel ako úplný nováčik. Pretože ja som patril do tajného spoločenstva Fatima, ktoré viedol Vladimír Jukl a Silvester Krčméry a bolo podriadené pod vedenie tajného biskupa Korca. Naše náboženské angažovanie sme spájali so stálym pozorovaním a vyhodnocovaním spoločenskej situácie doma a vo svete. Čiže priniesol som si istý cit pre situáciu. Cit pre situáciu a povedal by som politický pohyb rástol ... Myslím, že to, že sme organizovali púte mladých, že sme zorganizovali púť na Velehrad a že sme v roku 1985 zorganizovali Sviečkovú, to boli svojim spôsobom politické akcie. Sviečková manifestácia bola politická akcia, ktorá súvisela s istým okamihom, ktorý sme odhadli a aj spôsob, ako ho robiť, čiže nešiel som do politiky celkom ako nováčik. Išiel som aj s istým svetonázorom, aj s istou skúsenosťou tejto práce.

Vstup do Kresťanskodemokratického hnutia znamenal pre mňa znovu spojenie sa s Jánom Čarnogurským, čiže dá sa povedať, ako keby sme pokračovali v štýle politiky, ale aj v spôsobe zápasu našich disidentských čias. Dokázali sme ísť úplne proti prúdu v čase, keď sa všetko otriasalo nacionalizmom, keď sme boli obvinení, že sme zradcovia národa, že sme slobodomurári a neviem, čo ešte. Vtedy sme nakoniec neustúpili, tak, ako sme neustúpili v ťažkých časoch komunistických. Čiže musím povedať, že disidentský rozmer istého cieľa, za ktorým človek pomaly kráča, sa umocnil a na tom sme začali spolu s Jánom Čarnogurským potom, po roku 1992, obaja budovať politiku kresťanskej demokracie.

A čo prinieslo KDH Slovensku a čo mu aj v budúcnosti chce prinášať?

Keď vo februári roku 1990 Kresťanskodemokratické hnutie vstúpilo do politiky svojim prvým snemom, nemalo veľa skúsených politikov, dokonca by som povedal, že vlastne malo jedného, a to bol Ján Čarnogurský. Ivan Čarnogurský ako podpredseda parlamentu, samozrejme, mal isté skúsenosti z rodinného prostredia, a potom Ladislav Pittner ako minister vnútra. Nemali sme však ekonómov, ústavných právnikov, nemali sme veľa odborníkov. Pretože tieto funkcie v období komunizmu zastávali len členovia komunistickej strany.

Prvá vec, o ktorej dnes už nik nepochybuje, je, že sme zásadoví, že ideme za kresťanskými zásadami v politike a že chceme Slovensko ukotviť v kresťanských hodnotách. Ja si myslím, že krok za krokom budovanie nielen všeobecného školstva, ale aj celej reformy školstva, ktorú vykonal náš minister školstva a zároveň zakotvenie cirkevného školstva všetkých cirkví, zakotvovanie vysokého školstva v jednej katolíckej univerzite v Ružomberku, v druhej kresťanskej v Trnave, zakotvovanie vatikánskych zmlúv a zmlúv s ostatnými cirkvami, to nie je cirkevná politika, to je spoločenská záležitosť. Aby kresťanstvo bolo neustále prítomné v slovenskej spoločnosti. Aby sa spoločnosť nejakým spôsobom polarizovala medzi názorom konzumným, medzi názorom často liberálnym a medzi názorom kresťanským, čo je, myslím si, pre krajinu veľmi životodárne.

Druhá vec, vždy to bolo zásadou Jána Čarnogurského, že konzervatívne strany musia stavať svoju politiku na bezpečnosti, a tradíciou sa vytvorilo, že sme sa stali silnými v zložkách, ktoré predstavujú bezpečnosť. Ján Čarnogurský bol ministrom spravodlivosti, teraz je Daniel Lipšic ministrom spravodlivosti, Ladislav Pittner bol ministrom vnútra, Ivan Šimko bol ministrom vnútra a teraz je veľmi úspešným ministrom vnútra Vladimír Palko. A nakoniec Ladislav Pittner je teraz šéfom Slovenskej informačnej služby. Čiže bezpečnostná politika bola vždy vlastná Kresťanskodemokratickému hnutiu. Ale z dôvodu, ktorý som už spomenul. Jednou z dominantných záležitostí konzervatívnych strán vždy bola bezpečnosť. Pevnosť a bezpečnosť krajiny. Myslím si, že tieto dva pojmy sú nespochybniteľné, že vnášame isté hodnoty a v politike bezpečnosti sme úspešní.

Samozrejme, tieto oblasti treba rozširovať. Rozširujeme ich o tému rodiny, aj keď téma rodiny je, samozrejme, problém témy bohatstva a krajiny. Nakoľko je krajina bohatá, natoľko si môže dovoliť byť veľkorysá v sociálnej politike. Ale zásadnou témou sa teraz stala pre nás vzdelanosť. Myslím si, že v osobe ministra školstva Martina Fronca sa darí krok za krokom vytvárať skutočnú reformu školstva. Čas ukáže, aká to bola zásadná reforma školstva a vo všetkých postkomunistických krajinách obdivujú, že sme tento krok urobili. Čiže našimi prioritami sú hodnoty, bezpečnosť, rodina a vzdelanosť.

Podľa môjho názoru žiaden doterajší minister školstva neurobil toľko zásadných reforiem ako minister Martin Fronc.

Ja som o tom hlboko presvedčený, on narazil mediálne na spoplatnenie školstva, pretože myšlienka spoplatnenia bola zle podaná. Média to pochopili ako platenie za vysokoškolské štúdium, pričom opak by bol pravdou, že tí, ktorí by boli sociálne slabí by na tom veľmi zásadne získali. A potom celá decentralizácia školstva, čo bol naprostý dôsledok socializmu, socializmu a vlády jednej strany, tá decentralizácia na obce, vyššie územné celky, na mestá, samostatnosť vysokých škôl, ktoré sú dnes právnické subjekty, a môžu zarábať, aj keď treba povedať, že to už začal minister školstva Ftáčnik, posilnenie vedy, teraz má pripravený zákon o športe a kľúčový zákon o výchove a vzdelávaní, to sú kroky, ktoré sú epochálne.

Akú pozíciu má politik, ktorý má pevné morálne zásady a je nekompromisný?

Ja som zatiaľ nemal pokušenia a ani na mňa nevyvíjali tlak, aby som odstúpil od svojich zásad. To znamená, že nikdy som nebol ani vystavený pokušeniu, že by ma chcel niekto podplatiť alebo korumpovať. Ale každý vedel, že by ani nepochodil a myslím, že podobne je to aj s inými politikmi KDH. Pokiaľ ide o naše zásady, myslím si, že sme neupustili z nich, pretože zatiaľ sme ich udržali napriek tomu, že sme boli strana 8 - 9 percentná. Udržali sme zápas o hodnoty, udržali sme to, čo sú naše zásadné priority, ale udržali sme to aj za cenu, že sme povedali, že ak by na ne bolo siahnuté, tak odchádzame z vlády. Avšak strana, ktorá sa chce za každú cenu udržať pri moci, asi musí robiť kompromisy. Ale keď partneri vedia, že títo to myslia vážne, tak napriek tomu, že sú často liberálni a majú iný názor, musia nás tolerovať. Situácia v posledných ôsmich rokoch bola taká, že bez KDH nebolo možné vládnuť, čiže partneri museli rešpektovať to, že jednoducho sme tam a máme svoje pevné zásady.

Viacerí politici, a nielen politici, rozpútali doslova ťaženie proti výhrade vo svedomí, proti zmluve o výhrade vo svedomí, ktorá vyplýva zo zmluvy so Svätou Stolicou. Jej princíp, žiaľ, interpretujú ako obmedzovanie osobnej slobody ...

Bol by som veľmi rád, keby sme ju dali teraz do parlamentu, aj keď to nie je jednoduché, lebo vôľa partnerov vzájomne si ustupovať už klesá. Nie som si istý, či by napríklad maďarská koalícia bola ochotná hlasovať za ňu, ako istý záväzok v koalícnej dohode, nie som si istý, či SDKU by bolo ochotné celé hlasovať, a istotne za ňu zať zatiaľ nebude hlasovať ANO, nie je u nich najmenší náznak. Museli by sme vyjednávať s LS HZDS, ale HZDS, mám pocit, že by si to rado nechalo ako istý tromf na to, aby sme s ním išli po voľbách do vlády. Ale ešte chceme urobiť, čo sa bude dať, aj keď už budú len štyri schôdze parlamentu.

Posúvanie výhrady vo svedomí do roviny politickej, čoho sme dnes svedkami u niektorých politikov, je zneužívanie princípu výhrady vo svedomí, lebo ide predovšetkým o hlboký morálny princíp človeka.

Samozrejme, je to problém, ktorý sa v krátkom čase stane základným problémom vo všetkých kresťanských krajinách, a v demokratických krajinách. Pretože pojem

laického štátu sa stal totalitným pojmom. Napríklad vo Francúzsku dnes nedovolia moslimského dievčatku dať si šatku, židovskému chlapcovi čiapočku a kresťanskému žiakovi nosiť krížik. To je totalita, veď to bolo za komunizmu. Čiže laický štát sa stal totalitným pojmom a cirkev si až v týchto chvíľach uvedomila, kam sa za cenu akoby slobody, (ale to bola sloboda súkromia) dostala, do akej dosť veľkej izolácie!, že nastala totalita laického štátu. Čiže problém výhrady vo svedomí je otázkou krátko-keho času, že sa stane ústrednou témou.

Požiadavka výhrady vo svedomí nie je problémom Kresťanskodemokratického hnutia, ako sa to u nás neraz demagogicky niektorými ľuďmi interpretuje.

Samozrejme, zo strany SMK zaznelo, že keď KDH chce výhradu vo svedomí, tak SMK chce zákon o menšinách. V prvom rade výhrada vo svedomí bola v programovom vyhlásení vlády, ale nejde len o to. Ide o to, že výhrada vo svedomí nie je záležitosť Kresťanskodemokratického hnutia, ide všetkými stranami, a nielen stranami, ale celou spoločnosťou, práve že KDH na tento problém poukázalo. Čiže nie je to stranický problém, je to zásadný problém celej spoločnosti. A je to obrana najprostejšej menšiny ľudí, ktorí si chcú zachovať svoje svedomie. Je to obrana menšiny.

Keď by ste porovnávali Slovensko pred rokom 1989 a súčasné Slovensko, šesťnásť rokov po nežnej revolúcii, aké základné črty má, podľa vás, naša krajina? Čo sa v tomto smere zmenilo?

Často na túto tému rozmýšľam a nie je jednoduché odpovedať na takúto otázku, pretože niektoré faktory sa zmenili. V prvom rade si treba uvedomiť, že ešte aj v roku 1989 doznievala generácia ľudí, ktorá vyrastala za prvej Československej republiky, za Slovenskej republiky a obdobia medzirepublikového 1945 - 1948, čiže vyrastala v európskych a demokratických podmienkach akejsi kultivovanej Európy. Žil ešte profesor Ladislav Hanus, žili absolútne osobnosti z toho starého sveta. Čiže to je prvá vec.

Z mladšej generácie dožívala generácia, ktorú tvorili šesťdesiate roky, ktoré boli veľmi prajné kultúre a v celej Európe, boli to chvíle spontánnej radosti a uvoľnenia. Čiže, ak dnes hovoríme o istej prázdnote, tak musíme povedať, že dnes prakticky začína doznievať generácia, ktorá už vyrastala v čase normalizácie, bola poznačená prostrednosťou, povedal by som určitou kolaboráciou, ale kolaboráciou, ktorá bola celkom príjemná. Pretože nestála veľa, človek mal pokoj, ak sa trochu poklonil, a dal trochu svojmu pánovi. Čiže samotné predpoklady sú trochu iné. Pretože v súčasnosti nemáme nejakú nosnú generáciu. A tak sa mi zdá, že vlastne tá generácia bude musieť nastúpiť, ak nastúpi, tak generácia dvadsiatnikov až tridsiatnikov. Generácia dnešných štyridsiatnikov dala výpoveď o sebe, a tá výpoveď nie je nejaká ohromujúca. Sú to ľudia, ktorí boli, ktorí mali v roku 1989 dvadsať rokov, už boli formovaní, a nepodarilo sa im uchytíť a nepodarilo sa im vytvoriť niečo zásadné. To, čo u nás vyrástlo, je generácia ekonómov, právnikov, dravých ľudí, čo je pozi-

tívny jav. Ja sa stále pohybujem skôr v duchovnej oblasti, v oblasti kultúry, a tam cítiť veľké vákuum pri tvorbe myšlienok a prejavuje sa to vo všetkých oblastiach. Vráťane žurnalistiky, spravodajstva, chýba tu akási hĺbka. Je tu obrovská prostrednosť a jasne nadväzuje na prostrednosť normalizácie. Čiže doba bola trochu iná aj tým, že tam boli iní ľudia. Iní nositelia, iné také malé majáky, malé svetielka. Dnes je obdobie, keď chýbajú vzory. Stratili sa duchovné vzory a zároveň možno aj nejakí proroci, ktorí by vedeli povedať, že takto pôjde vývoj ďalej. Alebo: poďme týmto smerom, budujme toto.

V čom sa zmenil rebríček hodnôt našich ľudí, občanov Slovenska, a aký je váš rebríček hodnôt?

Môj rebríček hodnôt sa nezmenil, ale musím otvorene povedať, že môj život nie je zatiaľ vystavený nejakému riziku, napríklad finančnému či sociálnemu. Na jednej strane sa angažujem v politike a na druhej strane som v nej doteraz stále, to znamená, že neprežívam osobne neistoty, ktoré prežívajú napríklad mladí ľudia, keď sa idú brať, napríklad nemajú byt, peniaze a musia sa zadlžiť hypotékou. Nemajú hypotéku čím kryť. Nevedia z peňazí, ktoré zarobia, celkom vyjsť. Čiže ja si myslím, že napriek tomu, že mladí ľudia sú dosť draví, súvisí to trochu aj s možnosťami, ktoré im dravosť prináša, dnes bežne mladí ľudia už túžia po rodinnom domčeku. Už nielen po byte, ale po rodinnom domčeku. Tridsiatnici už rozmýšľajú o rodinných domčekoch, pokiaľ sú zamestnaní niekde v bankách alebo vo finančných inštitúciách, majú autá, môžu cestovať koľko sa im zachce, môžu chodiť lyžovať na víkend nie na Donovaly, ale do Alp a podobne. Čiže sú dravší a je to aj vďaka možnostiam, ktoré majú a aj vďaka tomu zneisteniu, v ktorom žijú. Čiže v tomto smere je taký, sa mi zdá, základný trend, ktorý je prevládajúci.

Na druhej strane stále mám pocit, že na Slovensku mladí ľudia majú nejaký zvláštny dar, a to je dar zbožnosti. Keď chodím do kostola a vidím týchto mladých ľudí aj vo všedný deň na svätej omši, tak mám pocit, že Slovensko nesie v sebe nejaký dar, ktorý by nemalo premárniť.

Neraz počujeme, že na Slovensku je veľa ľudí, ktorí žijú v biede, v nedostatku. Stretávajú sa aj vy reálne s takýmito skutočnosťami? Ako sa na ne dívate, ako ich hodnotíte?

Ja si myslím, a teraz nehovorím len svoj názor, ale pýtam sa aj ľudí, aj obyčajných ľudí, ja si myslím, že na Slovensku sa nehľaduje. Nehľaduje sa jednak preto, že ľudia stále cítia v sebe nejakú solidaritu, rodiny si pomáhajú, niekoho majú na vidieku a podobne. Nehovorím o rómskych osadách, ale to je problém zložitejší. Viem si predstaviť, že v rómskych osadách sa žije zle, ale opakujem, je to zložitejší problém, nie je to len v tom, že by tam dochádzali financie a podobne.

Ja si myslím, že ľudia prežívajú, ale niektoré skupiny prežívajú tak na hranici.

A že sú ľudia, ktorí napríklad už neplatia nájomné a podobne. Že im to narastá, pretože im to nevychádza. Samozrejme, aj tam treba položiť otázku, že či, povedzme dôchodcovia, by na staré kolená nemali uvážiť, že vymenia byt, ak majú väčší za menší, z toho by mali nejaké financie a podobne. Čiže existujú spôsoby, ako si pomôcť, pričom nestratiť na životnom štandarde. Je to prirodzené na celom svete, že pokiaľ človek nie je prirodzene bohatý, tak žije na starobu o niečo skromnejšie, ale dôstojne. To znamená napríklad v menšom byte. Čiže dôchodcovia sú ohrození a najmä ak je len jeden, pretože často utiahnuť nejaký väčší byt, ale aj menší, nie je jednoduché. Dôchodky sú nešťastnou záležitosťou, sú neuveriteľne nízke a pokiaľ si človek nejakým spôsobom neprivyrobit, tak si neviem predstaviť, že tí ľudia musia žiť naozaj na hranici, to znamená nemôžu si mnohé dovoliť, to uznám.

Bol som nedávno na Kysuciach a spýtoval som sa, ako žijú. V prvom rade som bol milo prekvapený ako pekne si ľudia obnovujú domčeky. Napriek tomu, že na Kysuciach je vysoká nezamestnanosť, čiže to je robotnosť slovenského človeka a snaha mať nejaký pekný domček a záhradku. Čím ďalej, tým viac vidieť japonské záhrady a podobne. Ale, povedal mi dôležitú vec. Povedal mi, že napríklad po sobotách ľudia už nerobia za každú cenu len v záhrade alebo na poli, ale že majú už záhradné krby, opekajú si pstruhov alebo nejaké roštenky, čiže niečo sa mení. Mení sa niečo k tomu, že ľudia už chcú aj tak žiť, už sa chcú aj potešiť, poradovať, porozprávať, už to nie je len lopotenie. To znamená, že dynamika života, lebo život má v sebe dynamiku, inak by ľudia zomreli, vidíme, že dynamika života predsa začína meniť životné podmienky k lepšiemu.

Čo je, podľa vás, najväčšou devízou Novembra 1989 a celého obdobia, ktoré po Nežnej revolúcii prišlo, obdobia, v ktorom žijeme?

Myslím, že predovšetkým sloboda. Áno, boli ostrovčeky slobody, boli ľudia, ktorí si držali, uchovávali v sebe ostrovčeky slobody ... Nedávno som čítal rozhovor s kniežaťom Schwarzenbergom, kde sa ho opýtali, či mu nie je ľúto, že prišiel v priebehu 20. storočia takmer o polovicu svojho majetku. A on povedal, dvadsiate storočie bolo storočím katakliziem, vojen, vyhubením rás a obyvateľstva, bolo obdobím, keď ľudia žili dlhé roky vo väzení. Ja som po tejto stránke bol ušetrený od tohoto všetkého a preto sa nemám na čo sťažovať. Som šťastný, že som nebol neslávne roky vo väzení, nieto, aby som sa sťažoval, že som prišiel o nejaký majetok. Čiže sloboda, ktorá u nás je, a ktorá je, samozrejme, rizikom, ale v slobode je aj zodpovednosť, to sú dva faktory, bez ktorých človek nemôže dozrieť v naozaj veľkej šírke. My sme za komunizmu tiež žili, ale my sme nepoznali svet, nevnímali sme svet, žili sme v našich dolinkách. Vnímať svet, vidieť jeho problémy, môcť sa toho dotknúť, môcť sa z toho radovať, to je vtedy je človek iným človekom. To je iné bytie. Samozrejme, slobodu možno premárniť, možno ju zneužiť, možno ju nevyužiť. Sloboda ponúka obrovské dozretie človeka.

Do skončenia volebného obdobia súčasného parlamentu je ešte vyše pol roka, ale napriek tomu, čo sa dosiaľ podarilo za uplynulé štyri roky kresťanským demokratom na Slovensku za štyri roky ?

Ja si myslím, že situácia, ktorú dnes predstavuje bezpečnosť, polícia na čele s ministrom vnútra Vladimírom Palkom, objasňovanie trestných činov, že po prvý raz slovenská spoločnosť zažíva, že je možné, že trestný čin má byť a môže byť potrestaný. Veď sa zdalo, že všetko sa u nás bude prepačovať navždy. Ministerstvo vnútra na čele s Vladimírom Palkom urobilo obrovský kus práce na ceste k dôvere voči bezpečnosti našej krajiny. A takisto si myslím, že minister spravodlivosti Daniel Lipšic predstavuje dynamického, mladého, vzdelaného človeka, ktorý sa navyše snaží vniesť systém do práva. Podarilo sa mu urobiť prvý trestný poriadok a trestný zákon po štyridsiatich rokoch. Veď to je impozantné dielo, aj keď sa to začalo už za jeho predchodcov, ale dotiahol to do konca. A myslím si, že Pavol Hrušovský predstavuje v súčasnosti ideálnu vyváženosť, nie nejaké ľavé či pravé krídlo akejsi ideológie, ale akúsi vyváženosť, ktorú dnes slovenská spoločnosť potrebuje. Nechce extrém, skôr jej vyhovuje typ takéhoto človeka na čele akejsi strany. Čiže, ja si myslím, že KDĽ sa prvý krát podarilo od roku 1992, keď sme odišli do opozície, prvý krát sa etablovať ako niekto, kto už nie je len strana starých babiek, ale strana, ktorá sa vie zapojiť do spoločnosti.

Ešte posledná otázka: Máte chuť ostať v politike aj ďalšie obdobie? Netúžite venovať sa písaniu?

Ešte by som rád niektoré veci dokončil. Či budem mať na to možnosť v politike, to neviem, ale sú ešte projekty, ktoré sa mi zdajú byť veľmi zaujímavé a ktoré Slovensko potrebuje. Napríklad projekt pamäte, Slováci nemajú pamäť, nemajú pamäť na úrovni obcí, regiónu, krajiny, čiže budovať pamäť, človek bez pamäte nemá sebavedomie ... Ak človek nevníma prostredie, z ktorého vyrástol a ak ho nepozná, hoci rozprávanie starých rodičov, myslím teraz len na malý okruh rodiny, tak nie je integrálnym človekom, a to isté je s národom a s krajinou. A zatiaľ my k tomuto nemáme snahu.

A ešte je tu to ďalšie, vatikánske zmluvy, bol by som veľmi rád, keby sa dotiahli do konca. Lebo to je na sto rokov, potom už, keď sa cirkvi zakotvia, myslím všetky cirkvi, potom už je na nich, ako prejavia svoju životaschopnosť. Ale musíme im vytvoriť podmienky. Je ešte veľa vecí, do ktorých by som sa vedel s chuťou pustiť.

Výtah z projevů předsedy Národní Rady Slovenské republiky Pavla Hrušovského

Projev předsedy Národní Rady Slovenské republiky JUDr. Pavla Hrušovského k ratifikaci evropské Ústavní smlouvy, 11. května 2005

Vždy som podporoval naše členstvo v Európskej únii, ktorá ponúka Slovensku a jej občanom lepšiu budúcnosť. Preto budem hlasovať proti predloženej Zmluve o Ústave pre Európu. Vedú ma k tomu tri hlavné dôvody.

Nedostatok demokracie,
nedostatok kresťanstva a
nedostatok úprimnosti.

Dovoľte aby som vysvetlil, prečo podľa mňa nedostatok demokracie ohrozuje Európu. Uvediem jeden príklad, tu z nášho parlamentu: Ako všetci viete, dnes sa nevyjadrujeme k návrhu predloženej zmluvy prvýkrát. Na pôde Národnej rady Slovenskej republiky sme už prijali 23. septembra 2003 uznesenie, v ktorom sme zhrnuli naše hlavné výhrady a očakávania voči Ústave pre Európu.

Predpokladám, že ste si pred dnešným hlasovaním porovnali predložený text zmluvy o ústave s týmto uznesením.

Ak ste to niektorí neurobili, dovoľm si pripomenúť body, ktoré sme považovali a naďalej považujeme za kľúčové.

1. Národná rada Slovenskej republiky svojím uznesením č. 503 podporila úsilie vlády Slovenskej republiky o zmenu názvu dokumentu na Ústavná zmluva Európskej únie. Názov je Zmluva o Ústave pre Európu. Tento bod nebol prijatý.
2. Národná rada podporila úsilie vlády o zahrnutie zmienky o kresťanstve do Preambuly ústavnej zmluvy. Tento bod nebol prijatý.
3. Národná rada podporila úsilie vlády o zachovanie princípu „jedna krajina – jeden komisár“ v Európskej komisii. Podľa predloženej zmluvy o ústave budú mať od roku 2014 vlastného komisára len 2/3 krajín. Tento bod nebol prijatý.
4. Národná rada podporila úsilie vlády smerujúce k ďalším úpravám, ktoré sú v oprávnenom záujme Slovenskej republiky a spoločenstva. Tento

Pavol Hrušovský (1952) – predseda Kresťanskodemokratického hnutia, bývalý predseda Národnej Rady Slovenskej republiky, právnik.

bod z pohľadu Slovenskej republiky nebol splnený, podrobnejšie sa k nemu vyjadrím neskôr.

5. Národná rada ďalej svojím uznesením č. 503 žiadala vládu Slovenskej republiky, aby presadzovala zmenu navrhovaného mechanizmu hlasovania kvalifikovanou väčšinou smerom k zachovaniu doterajšej váhy menších štátov. Ani tento bod sa nepodarilo naplniť. Menšie štáty, medzi nimi aj Slovenská republika, budú po nadobudnutí platnosti zmluvy o ústave oslabené na úkor väčších štátov.

6. Národná rada tiež žiadala vládu, aby presadzovala neoslabovanie princípu jednomyseľnosti pri politikách únie a jeho zachovanie s vymenovaním osobitných oblastí. Tento bod vo všeobecnosti nebol splnený. Princíp jednomyseľnosti v Zmluve o Ústave bol na viacerých miestach zmenený na rozhodovanie kvalifikovanou väčšinou. Navyše sa do zmluvy o ústave dostal nástroj, ktorý umožňuje zmenu z jednomyseľného rozhodovania na rozhodovanie kvalifikovanou väčšinou a to bez zmeny zmluvy a ratifikačného procesu. Ide o ďalší bod, ktorý nie je v zmluve zohľadnený.

7. A napokon, Národná rada žiadala vládu Slovenskej republiky, aby presadzovala princíp rotujúceho predsedníctva Európskej rady jednotlivými členskými krajinami únie. Výsledok je, že Európska rada bude mať voleného predsedu na 2,5 roka s možnosťou opätovného zvolenia. Rotujúce predsedníctvo bolo zamietnuté. Ani tento bod nebol naplnený.

Ak to zhrniem, zo siedmich našich explicitných požiadaviek, ktoré sme považovali a považujeme za kľúčové pre ochranu záujmov Slovenskej republiky a našich občanov, nebola splnená ani jedna. Dovoľte mi preto položiť otázku – Prečo máme podporiť predloženú Zmluvu o ústave pre Európu, keď v nej nie je splnená ani jedna požiadavka tohto ústavodarného orgánu? Nepodarilo sa nám v žiadnom bode ovplyvniť znenie predloženej zmluvy. Dovoľte mi predvídať, že rovnaký nulový vplyv bude mať táto snemovňa aj po jej schválení na väčšinu ďalších rozhodnutí, ktoré budú prijímať európske orgány v Bruseli. Trúfam si to tvrdiť na základe preštudovania predloženého textu z pohľadu národných parlamentov.

Ide najmä o dva protokoly, ktoré sú súčasťou zmluvy a riešia postavenie národných parlamentov a nimi vykonávanú kontrolu zásady subsidiarity. Asi ste si už tieto Protokoly preštudovali, pretože sa nás osobne dotýkajú.

Ak áno, verím, že mi dáte za pravdu ak skonštatujem, že jedinou kladnou stránkou týchto protokolov je skutočnosť, že národné parlamenty sa prvýkrát výslovne zahŕňajú do legislatívneho procesu. Všetko ostatné je formalita. Preto asi rovnako ako ja neviete pochopiť, prečo niekto tvrdí, že sa úloha národných parlamentov v tejto Zmluve posilňuje.

Vie ten niekto, kto toto tvrdí, že sa nebudeme vyjadrovať k vecnému obsahu

navrhnutého predpisu? Že budeme môcť posudzovať len dodržanie zásady subsidiarity? Vie, že budeme mať na sformulovanie a schválenie stanoviska 6 týždňov? Že Komisia sa bude musieť zaoberať našimi výhradami, len ak ich predložíme spolu s tretinou všetkých parlamentov? A napokon, že Komisia bude mať povinnosť námietku posúdiť, ale nebude ju musieť akceptovať?

Tento bezzubý nástroj je odpoveď autorov zmluvy na požiadavku zapojenia národných parlamentov do legislatívneho procesu únie, aby sa únia priblížila občanom.

Predložený návrh sa dá podľa mňa zhrnúť do jednoduchého odkazu európskych inštitúcií národným parlamentom: Povedzte nám, čo si o nami pripravenom návrhu zákona myslíte a ak sa nájde tretina z vás, ktorá si bude myslieť to isté, budeme sa Vašou námietkou zaoberať. Potom sa rozhodneme, či niečo zmeníme. Je ale možné, že nezmeníme nič.

....

Kresťanskodemokratické hnutie vždy upozorňovalo na to, že v Európskej únii prijímajú legislatívne pravidlá so silou zákona členovia výkonnej a nie zákonodarnej moci. Napriek tomu, že sme si boli vedomí tohto nedostatku, podporovali sme náš vstup do Európskej únie. Nikto z nás totiž nespochybnil a nespochybňuje prenos rozhodovania na nadnárodnú, európsku úroveň s cieľom vytvoriť spoločný vnútorný trh. Prínos tohto procesu naďalej uznávame. Stále sme presvedčení, že prenos časti suverenity a oslabenie národných parlamentov sa vyrovnal príležitostiam, ktoré priniesol občanom voľný pohyb osôb, tovaru, služieb a kapitálu. Avšak postupné, čoraz väčšie expandovanie rozhodovania orgánov EÚ do takmer všetkých oblastí života, ktorého sme svedkami aj v tejto Zmluve, vzbudzuje naše vážne výhrady k netransparentnosti a nedostatku legitimacy prijímaných rozhodnutí.

Z tohto pohľadu sa mi ako výsmech do očí občanov javí argument, že demokracia v Európe sa posilní tým, že sa dáva občanom možnosť iniciovať vytvorenie právneho aktu Komisiou. Podmienkou je, že pôjde o milión ľudí, ktorí zastupujú významný počet štátov.

V Zmluve je toto ustanovenie v článku s názvom participatívna demokracia.

Musím povedať, že so značným údivom už dlhší čas zaznamenávam rôzne príklady, ktoré sa dávajú demokracii, kvôli jej nedostatku v rozhodovaní európskych inštitúcií. Naposledy ma minulý týždeň prekvapilo a zároveň vystrašilo vyjadrenie premiéra jednej členskej krajiny, že sa nad tým netreba príliš zamýšľať, lebo v Európe budujeme „novú formu demokracie“.

Asi som málo dynamický politik. Ale všetky definície demokracie, ktoré som doteraz poznal, hovorili, že rozhodnutia, ktoré zaväzujú občanov k povinnostiam, majú byť prijímané zástupcami, ktorých si zvolili v pravidelných a riadnych voľbách. Uvedomujem si, že Európska únia má svoje špecifiká a v obmedzenej miere som ich ochotný tolerovať. Avšak smer, ktorým vykročila Zmluva je pre mňa

neprijateľný.

Návrh zmluvy o ústave opäť zužuje oblasti, v ktorých bude môcť Národná rada prijímať slovenské zákony.

Navyše sa mení vo viacerých oblastiach jednomyselné hlasovanie v Rade ministrov na hlasovanie kvalifikovanou väčšinou. Tu v tejto snemovni sa nám podarilo nedávno prijať ústavný zákon, vďaka ktorému máme možnosť dávať našim ministrom záväzné stanoviská, ktoré majú presadzovať pri rokovaní a hlasovaní v Bruseli. Aký má ale význam naše záväzné stanovisko, keď bude minister v ďalších rozhodovaniach prehlasovaný kvalifikovanou väčšinou?

Nedostatok demokracie predstavuje problém, ktorý Zmluva o ústave pre Európu nevyriešila. Ďalej posilňuje centralizované rozhodovania v Bruseli bez skutočného vplyvu národných parlamentov. Posilnenie právomocí Európskeho parlamentu nebudem hodnotiť, pretože z pohľadu občanov neprinesie takmer žiadnu zmenu.

Ak to zhrniem, táto Zmluva pre nás znamená, že z Bratislavy do Bruselu bude ešte ďalej ako doteraz a z Bruselu do Bratislavy bude oveľa bližšie.

To pre mňa predstavuje jedno z najväčších sklamaní predloženého návrhu.

Asi je na mieste otázka, prečo sa s týmto vývojom ostatné parlamenty zmierili. Moja odpoveď je jednoduchá – staré krajiny si už zvykli a nové sa ešte nestihli spamätať. Osobne ale predpokladám, že ďalšie oslabenie suverenity členských krajín touto Zmluvou sa v najbližších rokoch stane nie len dôvodom ďalšej straty záujmu občanov o úniu, ale zároveň vyvolá ich hnev voči vlastným parlamentom, ktoré nebudú vedieť reagovať na ich požiadavky. To môže viesť k vnútropolitickým problémom, ktorých vážnosť dnes nedoceňujeme.

Aj tu bude nanešťastie platiť, že pochopíme, o čo sme prišli, až keď to stratíme.

....

Som kresťanský demokrat. Kým nedostatok demokracie považujem pre Európu za ohrozujúci, nedostatok kresťanstva považujem pre Európu za zničujúci.

Ak zúžim svoje stanovisko na predloženú Zmluvu, musím v prvom rade vyjadriť moje sklamanie, že napriek snahe vlády Slovenskej republiky a jej podpore Národnou radou sa v Preambule nenašlo miesto pre kresťanstvo. Asi sa pýtate, prečo sme považovali a naďalej považujeme za také dôležité prihlásenie sa k judeo-kresťanskému dedičstvu Európy? Pretože si myslíme, že európskou sa nemôže nazývať ústava, ktorá nepovažuje vlastnú civilizáciu, vlastnú kultúru, vlastné hodnoty a dejiny za hodné úcty a rešpektu, ba dokonca ich nepovažuje za hodné ani symbolickej zmienky.

Kresťanstvo predstavuje spolu s rímsko-právnou tradíciou základ európskeho právneho myslenia a našej civilizácie. Človek nemusí byť v prísnom zmysle veriaci, či aktívny príslušník cirkvi, aby pochopil dôležitosť tohto základu a aby cítil voči nemu rešpekt.

Európske spoločenstvá zakladali po konci druhej svetovej vojny kresťanskí

demokrati, ktorí zachraňovali Európu, ktorá opustila svoju kultúru - Adenauer, de Gasperi a de Gaulle. Európu nazývali kresťanským kontinentom a jej integráciu kresťanským projektom.

Dnes je všetko inak. Veriaci kresťan, ktorý odpovie na otázku podľa svojho svedomia, nemá miesto v Európskej komisii. Veriaci kresťania dnes musia bojovať za právo slobodne kázať svoju vieru. Pre časť populácie dnešnej Európy je kresťanstvo a s ním prirodzený morálny zákon, ktorý bráni, synonymom nenávisťi, diskriminácie a neznášanlivosti.

Je pre mňa veľkým sklamaním, že sa v znení Preambuly presadil postoj Európanov, ktorí nevedia znášať samých seba, pohľad na vlastné dejiny a vlastnú kultúru.

Európska Humanistická Federácia, nech už je to čokoľvek, protestovala dokonca proti deklaratórnemu článku zmluvy, podľa ktorého Únia rešpektuje osobitný prínos cirkví a náboženských spoločností a udržiava s nimi otvorený, transparentný a pravidelný dialóg. Toto združenie namietlo, že takéto postavenie cirkví nie je nevyhnutné, je nedemokratické a nie je v najlepšom záujme občanov Európskej únie.

Ozvali sa dokonca aj hlasy, ktoré na základe tohto článku vyjadrili svoje obavy z náboženskému vplyvu, ktorý by mohol ovplyvniť rozhodovanie európskych inštitúcií o interrupciách, dobrovoľnej eutanázii, rozvodoch, biomedicínskom výskume na embriách a ľudských kmeňových bunkách, rovnosti medzi mužmi a ženami, partnerstvami osôb rovnakého pohlavia a o antikoncepcii.

Mňa osobne nevyrušuje ani tak ich ideologický postoj ako predstava, že počítajú s tým, že o týchto otázkach bude rozhodovať Európska únia. Rád by som to považoval za ich túžbu, ktorá sa nikdy nenaplní, ale obávam sa, že ide o smer, ktorým budú úniu ďalej tlačiť. Pritom je zarážajúce ako si ešte stále neuvedomujeme, že Európa tak popiera samú seba a samú seba tým aj ohrozuje.

....

Mojou trefou výhradou, voči tejto zmluve o ústave je nedostatok úprimnosti.

Pôvodné zadanie medzivládnej konferencie pre konvent bolo, aby sa vytvoril dokument, ktorý priblíži úniu občanom a ktorý bude kratší a zrozumiteľnejší ako systém základných zmlúv s ich zmenami.

Keď som prechádzal cez 448 článkov zmluvy rozpísaných na takmer 500 stranách vydania, ktoré máme k dispozícii, rozmýšľal som, ako budú túto ústavu čítať občania, ktorí nie sú odborníci na európske právo. Prvý cieľ priblíženia k občanom sa podľa mňa nepodarilo naplniť vôbec.

Uznávam že druhý cieľ, ktorým mala byť konsolidácia textu, sa podarilo naplniť čiastočne. Nebudeme môcť síce nosiť túto ústavu vo vrecku, ale aspoň ide len o jednu knihu. Avšak neprehľadnejšie sa už napísať asi nedala.

Tu je moja prvá výhrada voči úprimnosti. Nikto si nemôže byť istý tým, čo je v tejto zmluve napísané.

Moja druhá výhrada voči nedostatku úprimnosti smeruje k odôvodneniu, s ktorým sa nám táto zmluva predkladá. Prečo nám tvrdia, že jej schválenie je nevyhnutnou podmienkou ďalšieho fungovania Európskej únie? Ako je teda možné, že únia funguje aj na základe zmluvy z Nice? Ako je možné, že úradníci naďalej pracujú, rada a komisia chrlia nové opatrenia, Európsky parlament zasadá, Súdny dvor rozhoduje? Prečo je zrazu Zmluva pre život únie nevyhnutná?

Nechcem a nikdy som nechcel zľahčovať akékoľvek rozumné argumenty v prospech prijatia zmluvy o ústave. Odmietam ale citové vydierania v podobe obvinení z „protieurópanstva“ alebo „ohrozovania mieru v Európe“ voči každému, kto kladie túto legitímnu otázku.

Ďalší nedostatok úprimnosti zmluvy vidím v hre na schovávačku – je to už štát, alebo to ešte nie je štát? Toto je téma, ktorá podľa mňa ponizuje všetkých účastníkov diskusie. Hovoríme o vlajke, občianstve, ústave, novej subjektivite Únie, predsedovi Európskej rady, ktorý bude vystupovať ako prezident, o ministrovi zahraničných vecí, o Generálnom prokurátorovi, hovoríme o nariadeniach, ktoré sa budú volať európske zákony, hovoríme o jasne zadefinovanej prednosti európskeho práva pred národnými právnymi poriadkami, hovoríme o tom, že únia bude môcť byť členom medzinárodných organizácií... a pritom sa tvárime, že kačka nie je kačka.

Je mi jasné, že túto hru budeme hrať ďalej.

Neúprimnosť mi prekáža tiež v tom, že nikto z podporovateľov zmluvy otvorene nepovie, že únia sa prijatím tohto dokumentu ďalej centralizuje a smeruje k postupnej federalizácii. Nikto nehovorí o tom, ako bude vyzeráť Európska únia v budúcnosti. Rútime sa vpred, ale nevieme kam. A mnohí to ani nechcú vedieť.

Rovnakú neúprimnosť cítim v ustanoveniach, ktorých obsah vytvára pre inštitúcie Európskej únie zadné dvierka na rozšírenie ich vplyvu bez potrebnej zmeny zmluvy o ústave. Ide napr. o ustanovenie o flexibilitate alebo o systém vykonávania spoločných právomocí.

Neúprimnosť je aj v prvýkrát zadefinovanej prednosti európskeho práva pred právom členských štátov. Odôvodňuje sa tým, že odráža súčasný stav vytvorený judikatúrou Európskeho súdneho dvora. To je čiastočne pravda, až na to, že doteraz toto nepísané pravidlo prednosti platilo len na prvý pilier. Teraz, keď sa piliere rušia, tak sa rozširuje.

Zdá sa mi nečestné, keď sa autori zmluvy tvária, že princíp prednosti nemá nejasnosti. Stojíme predsa pred zásadnou otázkou, či má, teraz už aj podľa zmluvy, právo európskej únie prednosť aj pred ústavami členských štátov?

Takáto otázka už v niekoľkých členských krajinách zaznela a vyjadril sa k nej Európsky súdny dvor. Samozrejme, v prospech práva Európskej únie.

Zmluva v tejto citlivej otázke však nedala jasnú odpoveď. Zámerne ponechala doterajší nejasný stav, v ktorom ústavné súdy opatrne lavírujú, aby neprišli do konfliktu s existujúcimi judikátmi. Ustanovenie zmluvy, ktoré prednosť zadefino-

valo, čaká aj v tejto už vopred rozhodnutej otázke na svoj judikát Súdneho dvora v Luxemburgu.

Mohol by som ešte dlho pokračovať, ale dôvody ktoré som doteraz uviedol pre mňa znamenajú, že nemôžem podporiť takýto vážny dokument bez toho, aby v ňom boli jasne stanovené hranice pre nové pokušenia z rozširovania moci a vplyvu európskych inštitúcií.

Už len na doplnenie uvediem ustanovenie zmluvy, podľa ktorého inštitúcie Európskej únie majú pri výkone svojich právomocí navzájom v plnej miere spolupracovať. Ako povedal jeden americký komentátor na adresu tohto ustanovenia, v demokratickom ústavnom systéme nie sú práva občanov chránené na základe spolupráce inštitúcií, ale na základe ich vzájomnej kontroly.

....

Dnes budem hlasovať proti navrhnutej Zmluve o Ústave pre Európu.

Vedie ma k tomu jej nedostatok demokracie, nedostatok kresťanstva a nedostatok úprimnosti. Možno sa ma teraz chcete spýtať, akú navrhujem alternatívu. Odpoveď je veľmi jednoduchá. Neschváliť predloženú zmluvu a pokračovať v živote v Európskej únii tak, ako je to dnes.

Nerobím si ilúzie, že moje argumenty zmenili vaše odhodlanie hlasovať za predloženú zmluvu. Napriek tomu som považoval za svoju povinnosť hovoriť o tomto dokumente aj inak, ako je dnes „moderné“.

Hlasovať proti nie je jednoduchšia cesta a neponúka ani ľahšiu budúcnosť. Ale som presvedčený, že predstavuje lepšiu budúcnosť. Slobodnejšiu. Pre všetkých občanov Európy, pre jednotlivé členské štáty, aj pre Slovensko a našich občanov, v mene ktorých dnes rozhodujeme. Nemali sme odvahu spýtať sa na ich názor. Napriek tomu, že dnes hlasujeme o konci slovenskej zvrchovanosti, ako sme ju poznali posledných 12 rokov.

Bojím sa, aby toto rozhodnutie neotriaslo nie len Slovenskom, ale aj budúcnosťou celej Európy.

Modlím sa, aby sa nám aj napriek tomuto hlasovaniu podarilo zachovať tradície našej západnej kresťanskej civilizácie, pre ďalšie generácie.

Nech nám v našom dnešnom rozhodovaní Pán Boh pomáha.

Projev předsedy Národní Rady Slovenské republiky JUDr. Pavla Hrušovského, 30. listopadu 2004 - diskuze Národní rady o otevření rozhovorů EU s Tureckem

Európska únia sa dnes nachádza v štádiu nebyvalého rozmachu. Zároveň však prichádza aj k určitej kríze hodnôt a morálnych presvedčení. Tento problém bol pri eufórii z rozširovania do istej miery prehliadaný. Dnes sa stáva aktuálnym aj pri

diskusiách o členstve Turecka.

Kým v prípade nových 10 členov aj v prípade Bulharska, Rumunska a Chorvátska, ktorých vstup je pravdepodobne vecou blízkej budúcnosti, ide o prirodzenú konsolidáciu európskeho priestoru po skončení studenej vojny. V prípade niektorých ďalších krajín a predovšetkým Turecka ide o novú fázu rozširovania, ktorá nás stavia pred odlišnú situáciu, keď sme konfrontovaní s nedostatkom historických skúseností a radom nezodpovedaných otázok.

Nehovorím to preto, že by som chcel komukoľvek upierať možnosť žiť v spoločnom priestore mieru, slobody a prosperity. Keby otázka stála takto jednoducho, neváhal by som podporiť čo najrýchlejšiu integráciu Turecka. Otázky týkajúce sa nových členov sú však v mnohom odlišné od otázok, ktoré stáli pred nami a pred Európskou úniou doteraz. Týkajú sa aj budúcnosti, inštitucionálneho charakteru a fungovania samotnej Európskej únie. To všetko dostáva zvláštnu naliehavosť práve v prípade možnosti plnohodnotného tureckého členstva. Dovolím si preto na začiatok malé zhrnutie.

Od roku 1963 prebieha proces približovania sa Turecka Európe. Turecko je pre Európu a pre Atlantickú alianciu dlhoročný strategický partner. Nemožno poprieť, že Turecko prešlo od čias prvých rozhovorov s Európskymi spoločenstvami kus cesty, počas ktorej akceptovalo množstvo požiadaviek.

Ale vyvíja sa aj samotná Európska únia. Už nejde o Európske spoločenstvá. A nejde o 12 alebo 15 štátov. Ide o úniu, ktorá smeruje k ďalšej centralizácii a potenciálne k federalizácii. Ide o úniu, ktorá je rozdelená sporom okolo prijatia ústavy a radom ďalších problémov od otázky náboženského a kultúrneho dedičstva až po oblasť ekonomickej politiky. Ide o úniu, ktorej absorpčné schopnosti dosiahli - aspoň na nejaký čas - svoje hranice. 10 členov, ktorí definitívne pristúpili k únii v máji tohto roku, teda vrátane nás - Slovenskej republiky - nestojí len pred otázkou, ako si budú ďalej počínať v novom prostredí. Nie je to len únia, ktorá je výzvou pre nás. Aj my sami predstavujeme výzvu pre Európsku úniu. Možnosti, ktoré pre nás vznikli vstupom do spoločného priestoru únie, doposiaľ neboli aktualizované. Prienik na spoločný pracovný trh, zapájanie sa do najrôznejších aktivít, diskusií o budúcom smerovaní integračného projektu, presadzovanie národných záujmov - to všetko je úlohou najbližšej budúcnosti, ktorej riešenie však môže trvať veľmi dlho a konečný výsledok nemá jasné obrysy. Nevyhnutné reformy, ktoré prebiehajú v nových krajinách sa dostávajú do rozporu so záujmami bohatých západných členov únie, ktorí si chcú udržať vlastnú mieru stability, sociálneho zabezpečenia a sociálneho konsenzu. Nemecko, Francúzsko a ďalšie krajiny „jadra“ únie stoja pred nutnosťou začatia ekonomických reforiem, ktoré v strednej a východnej Európe - s väčším alebo menším úspechom a s väčšími alebo menšími problémami - už prebiehajú. Narušenie istôt, ktoré si obyvatelia týchto štátov navykli v uplynulých desaťročiach považovať za nespochybniteľné a trvalo zabezpečené by mohlo

vystupňovať podráždenosť voči novým členom, ktorí sa usilujú dosiahnuť životnú úroveň doterajších členov.

V tejto situácii sme boli postavení pred náročnú debatu o európskej ústave. Je to práve európska ústava, ktorá smeruje k užšej integrácii. A mení charakter európskej únie. Politický a hospodársky priestor únie sa stáva vnútorne užšie prepojený, zložitejší, a tým kladie väčší odpor zmenám, ktoré musia - opakujem: musia - nastať v prípade, že únia rozšíri svoje rady o nového člena.

Navyše o člena: ktorého populácia je mimoriadne početná, ktorého ekonomická výkonnosť je relatívne nízka, ktorého politické reformy nie sú dokončené, ktorého miera dodržiavania ľudských práv je naďalej diskutabilná a ktorého kultúrna a náboženská odlišnosť spolu s faktom, že hraničí s vysoko krízovými regiónmi blízkeho a stredného východu, budí oprávnené obavy o to, ako sa bude nová únia vyrovnávať s následnými problémami v oblasti vnútornej a vonkajšej bezpečnosti.

Užšia vnútorná integrácia Európskej únie vedie k oslabeniu postavenia národných parlamentov a oslabeniu úlohy národných štátov ako nositeľov zvrchovanej moci na svojom území, zdroja lojality a vlastenectva svojich občanov. To všetko spolu s prílivom imigrácie môže prispieť k tomu, že rozpory záujmov jednotlivých členských štátov, ktoré sa až doposiaľ dарило riešiť pokojným spôsobom, sa môžu zmeniť na konflikty sociálnych a etnických skupín. Tie môžu prebiehať vo vnútri jednotlivých štátov, ako aj naprieč spoločnosťami. Môžu ohroziť doterajší úspešný priebeh európskeho zjednocovania, ktoré sa dialo v mene mieru, slobody a prosperity.

Nejde tu len o obavy o budúce napredovanie integračného projektu, ktoré je predmetom kritických diskusií. Ide aj o výsledky doterajšieho zjednocovania. Západná Európa už vo svojej nedávnej histórii zažila (a dnes naďalej zažíva), k akým problémom môže viesť prítomnosť prisťahovaleckých komunít, ktorých potreby sú pochopiteľné, ktorých problémy sú reálne, ale ktorých spoločenská integrácia je len čiastočná a je zdrojom mnohých komunikačných porúch, ekonomických a politických problémov. Tieto ťažkosti sa stupňujú vtedy, keď dochádza k spomaleniu hospodárskeho rastu, k poklesu životnej úrovne obyvateľstva a k strate dlhodobých istôt. Nárast preferencií radikálnych strán v niektorých euro-regiónoch je jav, ktorý nemôžeme prechádzať mlčaním. Musíme si uvedomiť, že toto nie je problém vymedzených lokalít a okrajových skupín obyvateľstva, ale môže celý systém dostať do krízy.

Privilegované partnerstvo pre Tureckú republiku, aké navrhujú európske kresťanskodemokratické strany by sa mohlo javiť ako rozumné východisko v prechodnej situácii, keď Európska únia musí riešiť v krátkom čase viaceré problémy, ktoré sa týkajú jej vlastných štruktúr a jej vlastného chodu. Ide napr. o jej rozdelenie na atlantických vzťahoch, riešení konfliktu na Blízkom východe, vo veci Paktu stability, schválenia Ústavy, imigrácie, spravodlivosti.

Som presvedčený, že nerozlišujúce otvorenie sa novým členom s rizikom ohrozenia politických a ekonomických štruktúr, rozpadu sociálnej súdržnosti, etnických a rasových nepokojov, sociálnej demagógie následne ohrozuje nielen dosiahnuté výsledky integrácie ale potenciálne aj samotné princípy demokracie, vlády zákona a slobodnej ekonomiky.

Čo urobíme potom? Vyhlásime sa za nevinné obete a odvoláme sa na dobré úmysly? Budeme sa vyhovárať na to, že sme iba plnili odporúčania Komisie? Alebo prenesieme možné dôsledky na iných? Budúce generácie voličov nám to neodpustia.

Existuje riešenie, ktoré je možno zložité, ale zmysluplné. Európa by sa mala rozpomenúť na dôvody, ktoré kedysi stáli pri zrode integračných projektov. Mala by sa rozpomenúť na to, že politika je síce nenahraditeľná, nie je však všemocná. Národné reprezentácie by si mali ujasniť, či chcú hrať úlohu štátnikov, alebo úlohu manažérov, ktorí demontujú vytvorené inštitúcie vlastných štátov v mene niečoho nového, čo však doposiaľ nevedeli dostatočne popísať. Európa by si mala vrátiť k svojim koreňom, mala by znovuobjaviť osvedčené hodnoty, ktoré sa z nej strácajú.

Patrím k predstaviteľom kresťanských demokratov, ktorí vznášajú pochybnosti o kresťanskom charaktere dnešnej a budúcej Európy. Neraz tým budia rozhorčený odpor a privolávajú na seba obvinenia zo spiatocníctva či fundamentalizmu. No keď sa pozorne započúvate, nie sú to len hlasy kresťanských demokratov.

Ako príklad by som rád citoval niekoľko myšlienok predsedu Senátu Talianskej republiky Marcella Pera, ktoré vyslovil v rozhovore pre denník *La Repubblica*. Hovorí: „Dnes sa aj my liberáli musíme deklarovať ako kresťania. Naša Európa je na pohľad pekná, bohužiaľ je to Európa prázdna. Európa bez duše. Je to Európa rozdelená a odkresťančená, ktorá už nevie čím je, nevie odkiaľ prichádza a nevie, kam chce ísť.“

V súvislosti s prijatím Turecka do EÚ, predseda talianskeho Senátu hovorí: „Máme strach prijať 80 mil. Turkov nie preto, že nevieme čo je Turecko ale preto, že sme ešte nepochopili, kto sme my.“

Turecko je pre Európu a pre celý demokratický Západ dlhoročným partnerom, ktorý sám prešiel mnohými a ťažkými vnútornými skúškami. Sme si vedomí chýlostivého postavenia tureckej reprezentácie vo vzťahu k očakávaniam vlastného obyvateľstva, k problémom transformácie, v ktorej sa nachádza, a v neposlednom rade vo vzťahu k problémom vlastnej národnej bezpečnosti. Musíme však mať na pamäti aj to, aké opatrenia našu spoločnú situáciu zlepšujú a aké by ju naopak mohli zhoršiť. Európska komisia vzbudila v obyvateľstve Turecka očakávania, o ktorých vzápätí priznáva, že ich nemôže ľahko a rýchlo splniť. To nie je šťastná kombinácia ako východisko pre dlhodobú politiku. Politika opakovaných kritických správ a neurčitého odďaľovania vstupu, ktorá mohla byť úspešná v minulosti rozširova-

nia, nemusí byť úspešná v novej situácii. Argument o tom, že „kedykoľvek sme (my, únia) doteraz skočili do bazéna, bola v ňom vždy voda“, zaváňa velikášstvom a nemiestnym optimizmom. Je najvyšší čas vysloviť obavy pred politikou, ktorá pokladá vstup Turecka len za ďalší rutinný krok, pri ktorom neexistujú iné riziká, než pri prijímaní Poľska, Slovenska alebo Bulharska, Rumunska a Chorvátska.

Navyše ani kroky podniknuté na strane Turecka ešte nie sú kompletným zavŕšením transformácie na ceste k plnohodnotnému demokratickému zriadeniu. Pri diskusiách s tureckou stranou nemožno zotrvať len pri rozhovoroch s politickou reprezentáciou. Je treba zaujímať sa o rad ďalších subjektov. Ide o stanoviská najmä: opozičných politických strán, vrátane zakázaných, stanoviská náboženských menšín, stanoviská etnických skupín, stanoviská mimovládnych organizácií, najmä tých, ktoré pôsobia v oblasti ľudských práv.

Je treba pozorne sledovať vývin vojensko-civilných vzťahov v Tureckej spoločnosti a politickom systéme. Je treba venovať viac pozornosti otázke vyrovňovania sa Turecka s tienistými stránkami vlastnej minulosti. Ako funguje turecký vzdelávací systém? Aký je - špeciálne - stav v oblasti výučby humanitných predmetov? Ako sa interpretujú európske dejiny, vlastné dejiny a vlastný historický vzťah k Európe?

Spomedzi viacerých chýlostivých historických bodov tu ako znepokojivý tieň vystupujú kruté perzekúcie a genocída Arménskeho národa, o ktorej sa v Európe hovorí pozoruhodne málo a ktorú turecká reprezentácia, žiaľ, doposiaľ obchádza alebo bagatelizuje.

Nevyriešený územný spor s Cyprom a napätie vo vzťahoch s Gréckom sú ďalšie znepokojivé problémy, bez ktorých riešenia sa integrácia Turecka bude neustále komplikovať.

Vzhľadom na uvedené okolnosti sa musím vysloviť proti otvoreniu prístupových rozhovorov s Tureckom. Európska komisia by sa mala vyvarovať toho, že nás stavia pred hotovú vec tak, že bez jednoznačného súhlasu členských krajín vyhlasuje pripravenosť na rozhovory, ktoré týmto de facto začali bez dodržania riadnej procedúry.

Európska únia a národné parlamenty

Lotyšsko 26. listopadu 2003

V úvodnej fáze francúzskej revolúcie sa udiala pozoruhodná vec. Kráľ Ľudovít XVI., vtedy ešte oficiálny najvyšší predstaviteľ ľudu, bol pripravený o množstvo rozhodovacích právomocí. Napriek tomu v očiach ľudí naďalej niesol zodpovednosť za všetky nezdary nového režimu. Gilotína, ktorá dopadla na jeho urodzený krk, bola logickým dôsledkom politiky, ktorá jej predchádzala.

Myslím, že z tejto historickej skutočnosti plynie aj dnes poučenie pre národné parlamenty, aby sa v čo najväčšej miere snažili zapájať do rozhodovania európ-

ských inštitúcií. Je dôležité, aby v celom rozsahu využívali právomoci, ktoré im poskytujú národné právne poriadky a ktoré im prizná Ústavná zmluva pre Európu.

Celá diskusia o postavení národných parlamentov v Európskej únii je už staršieho dáta a súvisí s úsilím o odstránenie demokratického deficitu. Smeruje k cieľu, aby národné parlamenty mali možnosť skutočnej participácie na rozhodovacích procesoch a aby mali možnosť kontroly moci, ktorá bude viditeľná a zrozumiteľná občanom členských štátov.

Nesmieme zabúdať, že aj navrhnutá Ústavná zmluva by mala byť v prvom rade dokumentom pre občanov, ktorým musíme ponechať reálne právo rozhodovať o svojej budúcnosti. Inými slovami - odstrániť demokratický deficit v Európe – a trvám na tom, že tento deficit je reálny - možno jedine posilnením vplyvu demokratických inštitúcií národných štátov.

Preto vidím posilnenie postavenia národných parlamentov v Ústavnej zmluve nie len ako nástroj na potlačenie demokratického deficitu. Vidím ho najmä ako podmienku, od ktorej splnenia závisí vo veľkej miere úspech celého európskeho zjednocovania.

V týchto týždňoch diskutuje Medzivládna konferencia výsledok práce Konventu, ktorý sa pokúsil vysporiadať s požiadavkou priblížiť občanov k európskemu projektu a európskym orgánom a zväčšiť legitimitu rozhodnutí európskych inštitúcií. Konvent dostal v Lakene jasnú úlohu: odstrániť demokratický deficit a posilniť rolu národných parlamentov.

Keď sa pozerám na výsledok tejto práce, mám pocit, že Konvent mohol zísť oveľa ďalej a ponúknuť parlamentom významnejší vplyv a postavenie.

Mnohé návrhy v texte ústavného dokumentu, ktoré sa prezentujú ako revolučné riešenia, sú v skutočnosti nemenia nič podstatné – okrem zavádzania novej terminológie.

Všetci vieme, že národné parlamenty stále nemajú relevantný dosah na tisíce existujúcich a pripravovaných nariadení a smerníc Únie.

V tejto súvislosti považujem takéto zapojenie národných parlamentov ako odpoveď na požiadavku posilniť ich postavenie, za premárnenú šancu a našu prehru.

Mne osobne bol v tomto kontexte blízky návrh pani Gisely Stuartovej, britskej členky Konventu a predsedníčky pracovnej skupiny pre národné parlamenty, ktorá navrhla tzv. „systém žltej a červenej karty“. Navrhovala, že v prípade ak by sa proti konkrétnej európskej legislatíve vyslovila 1/3 parlamentov, znamenalo by to „žltú kartu“ a podmienku konkrétny návrh prepracovať. V prípade, ak by boli proti návrhu 2/3 parlamentov, znamenalo by to veto, teda „červenú kartu“ a s tým spojenú povinnosť stiahnuť navrhovanú legislatívu.

Ak by návrh Ústavnej zmluvy prešiel v tejto podobe, myslím si, že medziparlamentná spolupráca či už v rámci Konferencie európskych výborov parlamentov

(COSAC) alebo mimo nej, bude veľmi dôležitá. Mám na mysli neformálny priestor, kde si môžeme vymieňať skúsenosti a informácie a kde môžeme koordinovať svoj postup.

Ak by sa národné parlamenty vedeli dohodnúť na spoločných stanoviskách, tak si viem predstaviť, že budú aspoň čiastočne vtiahnuté do rozhodovania európskych inštitúcií.

Možno práve spolupráca národných parlamentov bude nečakaný bonus, ktorý získame napriek tomu, že v Ústavnej zmluve nedostávame do rúk žiadne skutočné právomoci ani nástroje kontroly.

Je mi jasné, aké ťažké diskusie viedli ku konečnému návrhu textu Ústavnej zmluvy. Avšak táto námaha bola málo efektívna a priniesla v najlepšom prípade nejednoznačné výsledky. Ako odpoveď na deklaráciu z Laekenu nie je dostatočná.

Rozpor medzi zadaním a konečným návrhom vidím ako dôsledok toho, že tvorcovia Ústavnej zmluvy boli na každom kroku konfrontovaní s voľbou medzi potrebou efektivity rozhodovania európskych orgánov na jednej strane a zásadami subsidiarity, proporcionality, otázkou národnej suverenity a národného sebavedomia na strane druhej.

Ak by sme sa mali riadiť iba imperatívom efektívnosti, logicky by sme sa mali usilovať o väčšiu centralizáciu únie smerom k jednotnému štátu. Ale je toto skutočne želaný cieľ? Ide nám skutočne o toto?

Efektivita – t. j. rýchlosť a vynútiteľnosť európskych rozhodnutí je bezpochyby dôležitá vec. Ale nie vždy môže predstavovať najvyššiu prioritu. Rozhodnutia v demokratickom prostredí nemusia byť vždy rýchlo prijaté a uplatnené. Ale vždy, za každých okolností, musia byť legítimné.

Oslabenie tohto demokratického deficitu v únii si vyžaduje jasnú odpoveď na otázku, či sú európske inštitúcie skutočne ochotné obmedziť svoje právomoci v prospech národných parlamentov.

Skutočnosť, že dodnes nepoznáme odpoveď, vidím ako následok toho, že nemáme jasné zadefinované, aký je cieľ integrácie? Akú podobu má mať Európska únia?

Moja vízia je, že Únia nemá byť federáciou ani superštátom. Má byť spoločenstvom štátov, ktoré bude predstavovať spoločný priestor slobody s presne vymedzenými sférami spoločnej zodpovednosti. Má byť spoločným priestorom pre mier a pokojné riešenie prípadných rozporov. Únia má byť priestorom pre maximálne rozvinutú zastupiteľskú demokraciu, ktorej legitimita vychádza z reálnych spoločenstiev. A týmito reálnymi spoločenstvami sú členské štáty. Členské štáty sú realita. Realitou je tiež, že štáty sledujú svoje záujmy a v tomto ich nikto tak skoro nenahradí.

Túto realitu podčiarkuje aj fakt, že ani medzi zakladajúcimi členmi EÚ neexistuje bezvýhradná zhoda v rôznych záležitostiach – počnúc finančným prerozdelením, cez otázky spoločnej meny až po spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku.

Ak sa nedosiahla zhoda vo všetkých bodoch medzi dvanástimi štátmi, ťažko predpokladať, že sa ľahšie dosiahne pri počte dvadsaťpäť či dvadsaťsedem. A ak áno, aké opatrenia by bolo treba prijať a akú cenu by sme za ne zaplatili? Máme dôvod domnievať sa, že ďalšie „prehlbovanie integrácie“ by podporovalo rozširovanie únie a odstraňovanie demokratického deficitu?

Realitou je aj to, že mnohé prístupujúce štáty majú neraz rýchlejšiu rast HDP na hlavu, než štáty dominujúce v „jadre“ únie. Zachraňovanie paktu stability, zvyšovanie dynamiky vnútorného trhu, stimulácia iniciatívy – to je vecou konsolidácie národných ekonomík, uvoľnenia rúk súkromného sektoru - a nie ďalšej koordinácie politického prostredia!

Európa slobodných a sebavedomých národov je tá najlepšia Európa, akú si môžeme priať. Úspešná jednota môže byť len jednota v rôznosti. Práve preto, že mi leží na srdci osud európskeho zjednocovania, dúfam aj to, že silná úloha reprezentácií na úrovni členských štátov pretrvá, a tam, kde treba, bude posilnená.

Preto naďalej považujem za dôležité urobiť všetko pre to, aby sa posilnilo postavenie národných parlamentov. Moc parlamentu sa zrodila v Európe. Táto skutočnosť zmenila dejiny.

Projev předsedy parlamentu Pavla Hrušovského na slavnostním zasedání Národní rady SR při příležitosti 10. výročí vzniku Slovenské republiky (1. ledna 2003)

Uplýnulo desať rokov od vzniku Slovenskej republiky. Jej zrod patrí spolu s Novembrom 1989 a očakávaným vstupom Slovenskej republiky do NATO a Európskej únie k trom kľúčovým okamihom našich najnovších dejín.

November 1989 znamenal začiatok budovania novej, slobodnej spoločnosti na Slovensku. Bez neho by nebolo 1. januára 1993 a vzniku demokratickej samostatnej štátnosti. Vstup do európskych štruktúr otvára cestu k našej ďalšej existencii a uplatneniu v západnom svete slobody, demokracie a prosperity.

Dnešok je pre nás predovšetkým výzvou do budúcnosti. Máme jedinečnú a v našich dejinách ojedinelú príležitosť vytvoriť slušný a vo svete rešpektovaný domov pre všetkých občanov našej vlasti.

V dnešnom dni je pre nás sprítomnených desať rokov budovania vlastného štátu. Počas nich sme viedli zápas o nové pravidlá spoločnosti. V tomto zápase sme nielen revidovali demokratické deficity, ale zároveň hľadali najlepší spôsob ako odstrániť dedičstvo komunistickej samovlády, ktorého dôsledkom bol sebazničujúci úpadok spoločnosti. Prežili sme roky enormného vypätia, ktoré neobišlo ani jedného člena našej spoločnosti. Všetkým občanom patrí vďaka za to, že za desať rokov sa podarilo zabezpečiť pre Slovenskú republiku vnútornú stabilitu. Bez nej by žiadne zmeny neboli možné.

Dnes je Slovensko vďaka rokom práce v úplne inej situácii ako v novembri 1989 alebo januári 1993. Máme nové perspektívy, stojíme pred novými výzvami.

O niekoľko mesiacov máme šancu zasadiť ako plnoprávny člen do dvoch najvýznamnejších organizácií euroatlantického spoločenstva. Tento vstup bude znamenať prijatie nových záväzkov a postúpenie časti našej suverenity, čo nás stavia pred novú, nesmierne náročnú situáciu, ktorá ovplyvní charakter našej spoločnosti. A keďže práve o tento charakter zvädzame historický zápas, je potrebné pozrieť sa, v akom stave sa dnes - pred výzvami budúcnosti - nachádzame.

V tento slávnostný deň v historických priestoroch Národnej rady sa preto treba upriamiť nielen na budúcnosť a prítomnosť, ale aj na našu históriu. Ona totiž otvára cestu k dnešku a určuje smerovanie k budúcnosti.

Pri dnešnej slávnostnej príležitosti chcem ako predseda Národnej rady Slovenskej republiky otvoriť diskusiu o Slovensku v inej podobe, ako sme ju poznali od roku 1989. Nebudem klásť dôraz na obhajobu či kritiku jednotlivých fragmentov alebo udalostí v dejinách slovenského národa, nebudem súdiť jednotlivé osobnosti. Tieto plochy boli dostatočne vyčerpané polemikami historikov, sociológov, ideológov - a vo veľkej miere aj politikov. Bol to nevyhnutný proces, ale práve tento štýl argumentácie nás neprivedol k tomu najpotrebnejšiemu - k prijatiu našich dejín. Odmietali a posudzovali, vyzdvihovali a hanili, mytologizovali a demonizovali sme dosť dlho aj obsídne. Dnes už máme povinnosť začať tvoriť. Tvoriť obraz toho, čo je vpísané hlboko v nás, v našich predkoch, našej krajine. A na tomto základe sebedovedome predstaviť Slovensko ako krajinu pripravenú vplyvať na vývoj Európy a dianie vo svete.

Ak som spomenul zápas o charakter, ten sa najlepšie odráža v tvári. Bude to TVÁR našej krajiny, o ktorej budem hovoriť. Ako u človeka aj pri krajine totiž práve jej tvár najviac vypovedá o tom, aké spoločenstvo ju tvorí, čo prežilo, a čím je vo svojej podstate. Tvár o podstate vypovedá oveľa viac ako samotné meno, pretože odzrkadľuje všetko dobré aj zlé, otvorené aj zabudnuté. Tvár nie je možné odňať a veľmi ťažké je nestretnúť sa s ňou. Preto je najlepším a najvernejším obrazom histórie individuálneho človeka aj krajiny.

Desiate výročie je vhodný čas na to, aby sme sa úprimne pozreli na našu tvár a zistili, akí sme. Len s týmto poznaním budeme môcť zmysluplne kráčať ďalej a vedome písať svoju budúcu históriu.

Křesťanská demokracie na Slovensku po roce 1989¹

Lubomír Kopeček

Politická scéna na Slovensku skýtá od listopadu 1989 nepřehledné množství stran a straníček. Nejeden z nich si přitom do názvu dala slovo křesťanská. Většina jich ale zůstala politicky naprosto bezvýznamná. (Příkladem může posloužit Slovenská ľudová strana, Strana křesťanské demokracie či Strana křesťansko-katolícká.) Jako politicky relevantní se během těch více jak deseti let dokázaly prosadit pouze tři subjekty: Křesťanskodemokratické hnutí (KDH), Maďarské křesťanskodemokratické hnutí (MKDH) a Křesťanskosociální unie (KSÚ), přičemž u toho posledního je nutno udělat velký otazník, protože tato strana nikdy nedokázala samostatně proniknout do parlamentu. Nicméně jistou a ne zcela zanedbatelnou roli KSÚ a její představitelé ve slovenské politice hráli, a proto bude pozornost v tomto textu věnována i jí.

Faktem ovšem je, že na začátku roku 2000 z těchto tří výše zmíněných křesťanskodemokratických stran, si pouze jedna zachovala samostatnou existenci. Zbývající se sloučily s jinými subjekty, které ani s velkou dávkou fantazie už nelze zařadit do ideové rodiny křesťanskodemokratických stran. V souvislosti s aktuálními změnami na slovenské politické scéně se nelze ubránit určitým pochybnostem i co se týká osudu zatím posledního z nich - KDH.

Maďarské křesťanskodemokratické hnutí (MKDH)

Nejprve věnujme pozornost křesťanskodemokratické straně maďarské menšiny - MKDH. Strana vznikla na zakládající konferenci 17. března 1990. Od svého vzniku až do roku 1998 působila v opozici. Do voleb v letech 1990 a 1992 šla v koalici s politickým hnutím Spolužití. V roce 1990 získala tato koalice 8,7% a v roce 1992 7,4% hlasů (výsledky voleb do Slovenské národní rady - SNR). Před volbami v roce 1994 pak vytvořily MKDH a Spolužití spolu s Maďarskou občanskou stranou (MOS) seskupení nazvané Maďarská koalice (MK), které získalo 10,2% hlasů. Forma koalice všem maďarským stranám vyhovovala. Umožňovala jim totiž zachovat si svoji vlastní identitu, která byla vzájemně výrazně odlišná a současně existence MK bránila tříštění hlasů maďarských voličů.

MKDH přitom postupně získávala v koalici čím dál větší vliv. Její podpora

Lubomír Kopeček (1976) - odborný asistent katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, výkonný redaktor časopisu Středoevropské politické studie. Věnuje se tématům stranických systémů států střední a východní Evropy, soudobým dějinám střední a východní Evropy a teorii demokracie.

ze strany maďarských voličů podle průzkumů veřejného mínění se v průběhu let pomalu zvyšovala na úkor nacionalistického Spolužití (MOS zůstávala stranou s velmi malým ale stabilním potenciálem). Ovšem během let 1994 – 1998 se postupně zotřoval vztah Mečiarovy koaliční vlády a opozičních stran včetně maďarských. Pouhé čtyři měsíce před parlamentními volbami v roce 1998, pak vládní koalice prosadila v parlamentu kontroverzní novelu volebního zákona, která fakticky (vedle jiných pochybných ustanovení) zbavila volební koalice jejich předchozích výhod. Novela stanovila, že na strany, které jsou součástí koalice, se pohlíží jako na ostatní politické strany, tedy jako kdyby podaly kandidátní listinu samostatně. To v praxi znamenalo, že kandidující strana (i v rámci koalice) musela dosáhnout 5% platných hlasů jako předpoklad vstupu do parlamentu. Tuto podmínku by patrně dokázala splnit pouze MKDH, ostatní dvě maďarské strany by se do parlamentu zřejmě nedostaly a hlasy pro ně odevzdané by propadly.

V očekávání novely probíhaly v rámci MK rozsáhlé diskuse na téma, jak se s ní vypořádat. Zvažováno bylo několik variant, přičemž nakonec se realizoval návrh na vytvoření „spolkové“ strany, v níž se ustavily dvě platformy: křesťansko-konzervativně-lidová a občansko-liberální. Přestože MKDH bylo ze slučujících se stran nejsilnější (asi 300 základních organizací s přibližně 35 tisíci členy) a její dlouholetý předseda Béla Bugár se stal předsedou nové strany, lze dnes velmi těžko hovořit o Straně maďarské koalice (jak se nový subjekt oficiálně nazývá) jako o křesťanskodemokratické formaci. Její programová východiska jsou dnes jiná, a i když samozřejmě nová strana převzala mnoho z původního programu MKDH, velmi silně akcentuje i jiné prvky než jsou křesťanské a konzervativní hodnoty².

Charakteristika vývoje KDH do voleb 1992 a KSÚ

Bezesporu nejvýznamnějším křesťanskodemokratickým subjektem v polistopadové historii bylo KDH. Vzniklo 17. února 1990, kdy se sešel zakládající sněm hnutí v Nitře. Předsedou byl zvolen hlavní představitel slovenského katolického disentu Ján Čarnogurský. Už před tímto oficiálním založením strany vznikaly četné křesťanskodemokratické kluby a sněm byl jen vyvrcholením delšího úsilí od listopadu 1989. (Výzvu k zakládání křesťanskodemokratických klubů zveřejnil J. Čarnogurský s několika dalšími osobami už 30. listopadu 1989.) Oficiálně bylo hnutí zaregistrováno 23. 2. 1990.

Formující se KDH mohlo těžit z obrovské polistopadové autority katolické církve a z počáteční vysoké popularity svého předsedy. Před prvními volbami v červnu 1990 se podpora KDH blížila až 40% hlasů, nakonec ale hnutí skončilo „až“ druhé s 19,2% (výsledek voleb do SNR). V komunálních volbách na podzim téhož roku obsadilo 27,4% mandátů v obecních zastupitelstvech, což bylo nejvíce ze všech stran. (Druhá VPN dostala jen 20,4%.)

KDH vstoupilo do federální i slovenské vlády a po odvolání Vladimíra Mečia-

ra z funkce se stal J. Čarnogurský předsedou slovenské vlády. Dopad nepopulárních opatření, které tato vláda musela přijmout, ovšem silně poškodil prestiž KDH a vedl rovněž ke sporům uvnitř strany. V nich silně působil rovněž nacionální prvek, kdy Čarnogurského představa o budoucím uspořádání státu (blížila se konfederaci) se nesesetkala s pochopením národně orientovaného křídla ve straně. To požadovalo podstatně radikálnější řešení. V březnu 1992 se od KDH toto radikální křídlo vedené Jánem Klepáčem odtrhlo a utvořilo samostatnou stranu, jež si dala název Slovenské křesťanskodemokratické hnutí (SKDH).

Svým programem se ovšem SKDH ukázalo jen jako konzervativnější a nacionalističtější obdoba KDH. Ve volbách v roce 1992 dosáhlo výsledku, který ji nezařadil účast v parlamentu (SNR - 3,1%). Přes sloučení se Stranou slobody a změnou názvu na Křesťansko sociální unii (KSÚ) neuspělo ani dalších volbách v roce 1994, kdy naopak dosáhlo ještě horšího výsledku než v roce 1992 (2,1%). Po tomto debaklu předseda strany J. Klepáč raději rezignoval a odešel pracovat do prezidentské kanceláře. Jeho příkladu následovali i další členové, kteří přešli do jiných stran, nejvíce do Slovenské národní strany (SNS). KSÚ představovala v letech 1994 - 1998 subjekt, mající určitý význam pouze na komunální úrovni (měla obsazeno asi 70 míst starostů). Jako jediným východiskem se pro stranu ukázala po schválení novely volebního zákona fúze s nějakým silnějším subjektem, přičemž programově nejbližší se ukázala právě SNS. Na její kandidátce se představitelé KSÚ vrátili do slovenského parlamentu, ovšem výměnou za rozplynutí své strany v mnohem početnější SNS.

Situace v KDH v letech 1992 – 1999

KDH trvalo několik let, než se dokázalo z odchodu Klepáčova křídla vzpamatoval. Nicméně toto oslabení se dnes ve zpětné reflexi může jevit i jako pozitivum, protože to posílilo soudržnost hnutí. Navíc intelektuální ztráta, kterou KDH utrpělo, se ukázala jako nepřilíh zásadní.

Ve volbách v roce 1992 KDH získalo pouze 8,88% hlasů, což znamenalo oproti roku 1990 tvrdý propad. KDH nesouhlasilo se způsobem rozdělení státu a jeho poslanci hlasovali proti vyhlášení svrchovanosti Slovenska a ústavě SR. KDH bylo v opozici proti Mečiarově druhé vládě a po jejím odvolání se podílelo v roce 1994 na činnosti tzv. Moravčíkovy vlády.

Před parlamentními volbami v roce 1994 se pokusilo KDH spojit s dalšími pravicovými subjekty, především s Demokratickou stranou (DS), Národnědemokratickou stranou a Stálou konferencí občanského institutu (SKOI). S výjimkou SKOI tato snaha ale neuspěla. DS se považovala za dostatečně silnou, aby šla do voleb samostatně. Národnědemokratická strana zase odmítla spolupracovat s lidmi ze SKOI. (Národnědemokratickou stranu tvořili bývalí členové SNS a SKOI vznikla ze zbytků antimečiarovské Občanské demokratické unie, nástupce Veřej-

nosti proti násilí). KDH si ve volbách nepříliš výrazně zlepšilo svůj výsledek z roku 1992 - dosáhlo 10,18% hlasů. I tak se ale stalo po HZDS druhou nejsilnější politickou stranou se 17 křesly v parlamentu. V listopadu téhož roku pak získalo 19,69% mandátů v komunálních volbách do obecních zastupitelstev a skončilo hned za HZDS jako nejúspěšnější stranou (22,78%).

Po roce 1992 postupně pronikala do vedení hnutí mladší generace politiků nespojená s disentem. Usilovala o větší otevření KDH nejenom pro katolické voliče, ale i pro lidi se slabým či vůbec žádným vztahem ke katolické církvi. Přibližně od roku 1995 se tyto lidé snažili přeměnit KDH v liberálně-konzervativní „lidovou“ stranu. Nutno poznamenat, že tato snaha nebyla do vzniku Slovenské demokratické koalice (SDK) příliš úspěšná a okruh voličů KDH zůstal omezen na relativně úzkou skupinu věřících katolíků.

I když se těmto politikům nepodařilo rozšířit voličskou základnu hnutí, postupně se tak zformovala uvnitř KDH „liberální“ či „pragmatická“ skupina, jejímiž hlavními představiteli byli místopředsedové strany Mikuláš Dzurinda a Ivan Šimko. Druhý proud v hnutí reprezentoval předseda strany J. Čarnogurský. Toto křídlo tzv. „idealistů“ ve vedení hnutí (mimo něj k nim patřili ještě např. František Mikloško nebo Vladimír Palko) prosazovalo kontinuální pokračování politiky KDH a důraz na původní program strany. Různý názor obou křídel se projevil i v otázce, jež nabývala na konci roku 1996 na významu, a to v problematice integrace pravicevých stran, což byl základní předpoklad úspěchu v boji s HZDS. J. Čarnogurský prosazoval úzké styky s (Demokratickou stranou) DS a případně i s Demokratickou unií (DU) a vytvoření standardní předvolební koalice. M. Dzurinda naopak tvrdil, že KDH je sama schopna samostatně získat dostatečně silnou voličskou podporu (i na úkor programově blízkých stran) a porazit ve volbách Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS).

Vliv dzurindovského křídla v hnutí se plně ukázal na sněmu v listopadu 1996. M. Dzurinda zde kandidoval proti J. Čarnogurskému a přestože neuspěl, podpora více než třetiny delegátů signalizovala jeho silnou pozici v hnutí. Symbolické navíc bylo, že poprvé stál proti Čarnogurskému na sněmu protikandidát. Sněm potvrdil, že v KDH existují dvě křídla s různým pohledem na to, kam má strana směřovat.

Praktickým naplněním úsilí KDH integrovat slovenskou opozici se stal podpis koaliční dohody s DS a DU o založení Modré koalice (29. 10. 1996). I po tom ale přetrvávaly v KDH rozpory, jak má jít KDH do parlamentních voleb. Na začátku roku 1997 se místopředseda hnutí I. Šimko stal předsedou petičního výboru za přímou volbu prezidenta. KDH patřilo k hlavním organizátorům petiční akce a velmi aktivně se účastnilo rovněž kampaně předcházející referendu v květnu 1997 o přímé volbě prezidenta a vstupu do NATO. Po zmaření referenda se vedení strany jednotně shodlo na potřebě prohloubit integraci opozice s cílem vyhrát budoucí volby a podílelo se na vzniku koalice SDK (členy bylo KDH, DU, DS, Strana zele-

ných – SZS a Sociálnědemokratická strana Slovenska – SDSS). Nicméně zřetelné rozpory v hnutí přetrvávaly.

V srpnu 1997, pouhé dva měsíce po vzniku koalice, došlo v pracovním výboru SDK, ke sporu mezi představiteli obou křídel KDH I. Šimkem a V. Palkou. I. Šimko už předtím vystoupil s vizí přeměny koalice v širokou „lidovou“ stranu, která by do sebe vstřebala všechny členské strany. To se setkal s odporem nejen v KDH, ale i u ostatních stran koalice. I. Šimko byl z pracovního výboru Předsednictvem KDH odvolán. (Bezprostředním důvodem neshody mezi I. Šimkem a V. Palkou byla otázka lídra koalice, kdy I. Šimko prosazoval oproti tehdejšímu názoru vedení KDH jmenování jen jedné osoby.) Dzurindův pokus získat členství ve výboru místo něj nevyšel.

V zápase o vedení strany se podařil na podzim 1997 předsedovi J. Čarnogurskému dobrý tah (alespoň tehdy to tak vypadalo). Na místo mluvčího SDK navrhl M. Dzurindu (!) a dokázal jeho kandidaturu prosadit. Zdánlivě se mu tak podařilo nasměrovat Dzurindovy ambice mimo KDH. M. Dzurinda na oplátku nekandidoval proti J. Čarnogurskému na sněmu KDH v listopadu 1997 a spokojil se s udržení funkce místopředsedy hnutí. Na sněmu se i přesto zcela jasně ukázala různost názorů na další směřování KDH a SDK. Na jedné straně Šimkova vize další vnitřní integrace SDK (opatrně podporovaná M. Dzurindou), na straně druhé názor předsedy hnutí, že je nutné zabránit rozplynutí KDH v SDK³.

Otázka formy spolupráce opozice získala vrcholnou důležitost z důvodu už výše zmiňované diskriminující novely volebního zákona. Právě v KDH došlo k největším sporům ze všech pěti stran SDK v otázce, jak se vyhnout jejím důsledkům, tj. především zavedení 5% klauzule pro každou stranu koalice. Zatímco dzurindovské křídlo prosazovalo vytvoření jednotné volební strany, Čarnogurského přívrženci se přikláněli spíše ke dvojkoalici KDH - DU nebo k samostatnému postupu strany ve volbách.

25. března 1998 Rada KDH po dlouhé diskusi odhlasovala těsnou většinou jednoho hlasu variantu volební strany. Volební strana znamenala, že jednotlivé strany delegovaly na kandidátku nově vytvořené strany nesoucí stejný název jako dosavadní koalice (SDK) své kandidáty na poslance, kteří se ovšem museli vzdát členství v „mateřských“ stranách. Dzurindovo křídlo pravděpodobně vidělo ve vytvoření jednotné volební strany zárodek budoucího slučovacího procesu, a proto toto řešení podporovalo. J. Čarnogurský a jeho přívrženci se přesně z téhož důvodu tohoto vývoje obávali, a proto se stavěli proti. J. Čarnogurský se nakonec na zasedání rady překvapivě ve velmi emotivním projevu, v němž jak řekl „proti svojmu presvedčeniu“, vyslovil pro vytvoření volební strany. V následném hlasování právě o jeho hlas toto rozhodnutí prošlo. Lídrem SDK se stal dosavadní mluvčí M. Dzurinda. Předseda J. Čarnogurský následně oznámil, že nebude kandidovat za SDK ve volbách. (Důvodem byl právě fakt, že by se musel vzdát členství v KDH).

Z pěti stran, které utvořily SDK, byla KDH nejsilnější ať co do počtu členů - téměř 30 tisíc k 31. 12. 1998 - nebo volebních preferencí (trvale mírně nad 10%, v roce 1997 se dostavil vzestup k hranici 15%, v roce 1998 pokles zpět k 10%). Její poslanecký klub byl na rozdíl např. od opozičního klubu Společné volby (koalice Strany demokratické levice a tří menších levicových stran) velmi stabilní. Pouze jeden poslanec z něho byl během volebního období vyloučen, poté co (zřejmě omylem) hlasoval pro jeden z návrhů vládní koalice. Z hlediska relevance patřila KDH ve slovenském politickém systému ke středně velkým stranám. Měla propracovanou a hustou organizační strukturu na celém území Slovenska. Na kandidátce SDK měla KDH vyhrazeno 56 míst a 16 jejích kandidátů získalo poslanecký mandát.

Po volbách 1998 se (po faktickém vítězství opozice) stalo vnitrostranické pnutí v KDH jednou z určujících skutečností ovlivňujících stabilitu nejen SDK, ale celé vládní koalice. Vedle pokračujícího sporu „pragmatiků“ s „idealisty“ se uvnitř strany vynořila nová skupina z prostředí organizace mládeže KDH (oficiální označení Křesťanskodemokratická mládež Slovenska), která se hlásila k odkazu meziválečné HSLS a svými názory v mnoha směrech neměla daleko ani k SNS. KDH - Ludová strana, jak se platforma nazvala, ve svém programovém dokumentu z prosince 1998 mimo jiné uvádí, že hlavními úkoly dneška je nastolení pořádku a modernizace státu. Po porážce HZDS se podle ní zastáncem starých komunistických struktur (a tedy primárním nepřítelem KDH) stala SDL⁴. Představitelé platformy se dále vyslovili proti „rozpuštění“ KDH v SDK. Fakticky tím podpořili názor předsedy strany Čarnogurského. Vznikem této platformy se zvýšily vnitřní třenice v KDH.

Po volbách se rovněž stala aktuální otázka členství zvolených poslanců SDK, kteří museli před volbami vystoupit z KDH. Na rozdíl od poslanců delegovaných do SDK za DU, DS, SZS a SDSS, kteří v SDK zůstali a jimž „mateřské“ strany umožnily plnoprávné dvojí členství (tj. v SDK i v původní straně), se proti tomuto řešení zvedl v hnutí silný odpor. Už krátce po volbách vystoupilo několik bývalých křesťanských demokratů (poslanců) z SDK (V. Palko, F. Mikloško aj.) a opustilo v rámci SDK existující křesťanskodemokratickou platformu. Tito lidé ale zůstali v poslaneckém klubu SDK. Do začátku dubna 1999 pak vystoupilo z SDK celkem 8 z 16 poslanců křesťanskodemokratické platformy SDK. (Všech 8 se vrátilo do KDH.)

Sjezd KDH v dubnu 1999 akceptoval doporučení Rady KDH a změnou stanov umožnil zbylým zástupcům v křesťanskodemokratické platformě SDK tzv. omezené dvojité členství. Prakticky to znamenalo, že představitelé SDK mohli být zároveň členy mateřského KDH, ale neměli možnost zastávat funkce v rozhodovacích grémiích hnutí (předsednictvo, rada atd.) a ovlivňovat tím jeho politickou činnost. Sněm tak znamenal přelom v boji dvou křídel v KDH. M. Dzurinda a I. Šimko, kteří prosazovali plné dvojí členství po vzoru ostatních stran SDK, neuspěli, přestože se v závěrečném tajném hlasování pro jejich variantu vyslovilo 246 z 459

delegátů. Pro změnu stanov ale byla zapotřebí dvoutřetinová většina a té nedosáhli. (M. Dzurinda následně vyzval ty, kdo pro ni hlasovali, aby podpořili alespoň omezené dvojí členství.)

Dzurindovské křídlo tím, že se mu nepodařilo prosadit plnoprávné dvojité členství, přišlo o všechny důležité posty ve vedení hnutí. Místa místopředsedů převzali většinou Čarnogurského sympatizanti. Předsedou strany byl znovu zvolen J. Čarnogurský. Sněm tedy lze hodnotit jako vítězství Čarnogurského křídla ve vedení KDH. Nicméně faktem zůstává, že zároveň potvrdil stále trvajícím velký vliv „pragmatiků“ mezi členy KDH.

V následujících měsících se vztahy mezi Čarnogurského vedením KDH a M. Dzurindou, jehož jedinou stranickou základnou zůstala SDK se svou uzavřenou členskou základnou, postupně přistřeňovaly. M. Dzurinda a I. Šimko si sice později obnovili členství v KDH, nicméně na vyostřenosti vztahů se nic zásadního nezměnilo. Už od března 1999 se vlekl spor o rozdělení peněžitého státního příspěvku, který dostala SDK za hlasy obdržené ve volbách 1998. „Mateřské“ strany požadovaly, aby byla dodržena předvolební dohoda, podle níž měly být peníze rozděleny mezi ně. Člen vedení SDK odpovědný za finance a přívrženec Gabriel Palacka opoňoval s tím, že téměř celý státní příspěvek SDK byl už použit na uhrazení nákladů za volební kampaň. Dalším problémem se staly spory o zásadních otázkách projednávaných ve vládě, kdy si M. Dzurinda lépe rozuměl s některými levicovými ministry ze Strany demokratické levice nebo Strany občanského porozumění než s členy KDH a DS (J. Čarnogurský se stal v Dzurindově vládě ministrem spravedlnosti).

Prakticky evergreenem se potom stala otázka transformace podoby SDK, kdy bylo naprosto jasné, že volební strana je provizorní varianta, která sice vyhovovala pro předvolební období, ale v situaci povolební je to velmi nešťastné řešení. KDH a DS se proto velmi vehementně domáhaly na předsedovi SDK, aby souhlasil s návratem k původní koalici pěti stran. Proti tomu stála už výše zmiňovaná koncepce transformace SDK v klasickou politickou stranu do níž by vplynuly původní „mateřské“ strany. Příznivci této vize byli nejenom Dzurindovi stoupenci v KDH, ale i většina vedoucích špiček DU, které se časem s SDK plně ztotožnily.

Dalším důležitým faktorem zostřujícím vzájemné vztahy se ukázal vývoj volebních preferencí, kdy agentury pro výzkum veřejného mínění do nabídky pro respondenty zařadily už od počátku roku 1999 vedle sebe SDK i „mateřské“ strany. Výsledky průzkumů ukázaly, že existence SDK velmi výrazně oslabila vazbu voličů na „mateřské“ strany právě v její prospěch. (Pouze KDH z „mateřských“ stran v průzkumech těsně překračovala 5% hranici pro vstup do parlamentu.)

Názna, že situace začíná eskalovat se stala shodou okolností opět finanční kauza. V říjnu 1999 vypukl skandál ohledně platů zaměstnanců aparátu KDH, když se zjistilo, že jsou placeni prostřednictvím soukromé firmy, která patří jednomu z členů předsednictva KDH. Následně vypukl další skandál, když se objevilo tvrže-

ní, že tatáž firma měla lobbovat ve prospěch zahraničního vítěze tendru na veřejné osvětlení Bratislavy. Údajně desítky milionů takto získané se měly použít na financování nejenom KDH, ale i DU a DS. Vzápětí ministr vnitra za KDH – SDK Ladislav Pittner (považovaný do té doby za Čarnogurského stoupence) nařídil vyšetřování financování jenom KDH. Přitom obdobných finančních skandálů se předtím objevilo na slovenské politické scéně povícero, přičemž žádné vyšetřování, ať už byli jejich aktéry HZDS, SNS či SDL, neproběhlo.

16. ledna 2000 vznikla na Úřadě vlády politická deklarace, kterou podepsalo jedenáct čelných politiků SDK (M. Dzurinda, E. Kukan, M. Kňažko, I. Šimko, L. Pittner aj.), jež oznámila vznik nového subjektu – Slovenské demokratické a křesťanské unie (SDKÚ). Tato deklarace je mimořádně zajímavým dokumentem. Je určena voličům SDK a proklamuje, že SDKÚ je pokračovatelem tohoto subjektu. SDKÚ má být „unií politických proudů, směrů a osobností“. Současně se v deklaraci útočí na KDH a DS. V dokumentu se přímo píše: „odmítáme rozbití SDK vytvářením pětičlenné koalice mateřských stran“.

M. Dzurinda sice oznámil, že nová strana formálně vznikne až před skončením funkčního období současné vlády v roce 2002, nicméně už za měsíc (18. února) byla nová strana zaregistrovaná a zahájila nábor členů. Současně se v ní začaly vytvářet první dvě platformy – křesťanskodemokratická a liberální. K nové straně přešla zhruba polovina poslanců a většina ministrů za SDK ve vládě.

J. Čarnogurský v reakci na vznik nové strany prohlásil, že SDK zanikla, nicméně to se ukázalo jako předčasné, protože nakonec se prosadila vůle na formálním udržení její existence z důvodu závazků vůči koaličním partnerům ve vládě. J. Čarnogurský také požádal všechny členy nové strany, kteří dosud byli členy hnutí, aby KDH opustili. Vznik SDKÚ ukončil jednu etapu ve vývoji slovenské křesťanské demokracie. Zhodnocení jejích vyhlídek do budoucna se budeme věnovat v závěru této stati.

Programatika KDH

Nyní předkládaná stručná charakteristika programatiky a ideové orientace KDH odráží základní cíle a hodnoty, kterými se hnutí řídilo v předchozích deseti letech. Přes jistý evoluční vývoj, podstata zůstala nezměněna. V tomto nástinu nejsou akcentovány odlišné vize, které se objevily ve volebním programu SDK a k nimž se přihlásila nově vznikající SDKÚ.

KDH se vymezuje jako pravostředová křesťanskodemokratická konzervativní strana. Po listopadu 1989 bylo založeno na dvou tradicích: slovenském politickém katolicismu a současně na myšlenkách poválečné západoevropské křesťanské demokracie, jejímiž otci byli Adenauer a de Gasperi. Jinak řečeno, KDH se orientovalo na západoevropský model trhu a demokracie a zároveň se v něm projevovala určitá tendence k vyzdvihování domácích slovenských kulturních a politických

hodnot. Tato dvojí zakotvenost KDH se objevuje i v představě o místě Slovenska v Evropě. Znamé se staly výroky předsedy Čarnogurského, zpochybňující nutnost členství Slovenska v NATO. Nicméně strana jako celek tyto výroky odmítala a v politických vyhlášeních se stavěla za členství země v alianci. V referendu o vstupu SR do NATO v květnu 1997 doporučilo hnutí voličům na první otázku („Jste pro vstup SR do NATO?“), aby odpověděli kladně. Druhou a třetí otázku („Jste pro rozmístění jaderných zbraní na území SR?“ a „Jste pro umístění vojenských základů na území SR?“) považovalo za nevhodné a zmatečně formulované a doporučilo na ně neodpovídat. V této souvislosti je zajímavé, že ve volebním programu z roku 1994 je jen obecná formulace o podpoře takové vojensko-politické orientace, která umožní získat bezpečnostní garance v Evropě a evropských bezpečnostních strukturách. Dovedeno do důsledků program nevyklučoval např. neutralitu země.

Předseda J. Čarnogurský se rovněž velmi tvrdě vyjadřoval o liberalismu, který označil za stejně nebezpečnou filozofii jako komunismus⁵. Je možné konstatovat, že tento názor měl ve straně značnou podporu. KDH má dodnes velmi kritický vztah k období před rokem 1989 a velmi silně se v něm projevuje antikomunismus. KDH výrazně akcentuje zájmy katolické církve a prosazuje některé její tradiční požadavky. Jako příkladem může posloužit (neúspěšné) předložení velmi tvrdého antiinterupčního zákona na začátku roku 1992, kdy bylo KDH ve vládě⁶.

V ekonomické oblasti se hnutí hlásí k sociálnímu tržnímu hospodářství. V době působení třetí Mečiarovy vlády označovalo za potřebné co nejrychleji odstranit všechny negativní důsledky její činnosti. Navrhovalo zkontrolovat dodržování zákonů v průběhu privatizace, protiprávně nabyté podniky vrátit do rukou státu a znovu zprivatizovat. Celý proces privatizace pak měl být postaven pod veřejnou kontrolu. KDH dále chtělo snížit přímé daně, otevřít zemi zahraničnímu kapitálu, přehodnotit strukturu státních výdajů a diverzifikovat energetickou závislost země na Rusku. K dalším prioritám v sociálně-ekonomické oblasti pak patřila postupná liberalizace nájemného, podpora výstavby bytů, zvýšení ochrany majitelů bytů a vytvoření trhu s půdou.

V právní oblasti chtělo odstranit rozpornost právních norem a dosáhnout plného respektování vlády zákona. V programu KDH je položen velký důraz na rodinu, kdy se požaduje, aby výchova malých dětí byla zrovnoprávněna se zaměstnáním a podporovaly se rekvalifikační programy pro ženy po mateřské dovolené.

Závěr

Jak bylo výše popsáno, vystřídal se na slovenské politické scéně v uplynulém desetiletí několik politických formací, které lze označit za strany opírající se primárně o křesťanské a konzervativní hodnoty. Byly zhodnoceny MKDH a KSÚ a z důvodu významu pro celý stranický systém byl obšírně analyzován vývoj KDH.

Co se týká nového subjektu (SDKÚ), který se na Slovensku nyní začíná profilovat, je nutno říci, že přestože se mezi jeho prvními programovými východisky objevil na předním místě i důraz na křesťanství, je problematické, zda novou stranu bude možno označit za křesťanskodemokratický subjekt. Mnohé nasvědčuje tomu, že nová strana bude mít velmi široké programové rozpětí (přechod řady politiků z liberální DU, sociální demokracie a jiných stran). Možná se tak spíše bude vnějškově podobat jinému širokospektrálnímu subjektu na slovenské politické scéně – HZDS, než křesťanskodemokratické straně. Otázkou ovšem potom je, zda už u vzniku SDKÚ nevznikají zárodky jejího pozdějšího štěpení.

KDH nyní prožívá asi největší krizi ve své historii. Paradoxně k ní přispěl velký úspěch SDK ve volbách 1998, na němž se KDH výrazně podílelo. Krize je mnohem nebezpečnější než ta v roce 1992, jež vyústila v oddělení SKDH. KDH totiž přišla vznikem SDKÚ o řadu populárních politiků. Dzurindou nabízená alternativa navíc vypadá alespoň na první pohled velmi lákavě a jak prozrazují první průzkumy veřejného mínění získala si nezanedbatelnou podporu mezi voliči SDK.

Vznik SDKÚ nicméně neznamená pro KDH (ale i DS) takovou hrozbu jako třeba pro DU nebo zelené a sociální demokraty. KDH zůstává stále významný voličský a členský potenciál a navíc nemá takové problémy s krizí identity jako DU. V této straně zůstal zřejmě jediný (!) významnější člen vedení (Ján Budaj), který je ochoten DU jako samostatnou politickou stranu zachovat. KDH naproti tomu zůstává osvědčená a desetiletou historií vyzkoušená vazba voličů a členů strany na osobnost předsedy strany J. Čarnogurského. Navíc v blízké budoucnosti je reálné utvoření předvolební koalice KDH a DS. Díky tomu všemu je více než pravděpodobné, že KDH přetrvá i v budoucnu jako relevantní politická strana na slovenské politické scéně. Je ovšem důležité, že jejím hlavním konkurentem v boji o voliče bude právě SDKÚ.

¹ Tento článek byl dopsán na konci února 2000 a nemůže proto zahrnout případné změny, ke kterým došlo v KDH na březnovém sněmu strany. Stejně tak bohužel nemůže reflektovat dynamický vývoj na slovenské politické scéně. Proto je nutno brát jeho závěry jako předběžné.

² Asi nejlepší analýzou vytváření SMK je stať E. Sándor: Politické strany maďarskej národnostnej menšiny vo voľbách 1998, in: Bútora, M./Mesežnikov, G./Bútorová, Z. (ed.): Slovenské voľby '98. Kto? Prečo? Ako?, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 1999, s. 51 – 59.

³ Z důležitých událostí sněmu stojí dále za zaznamenání fakt, že se nepodařilo prosadit zavedení institutu „prímárek“ pro nominování kandidátů na funkci poslanců.

⁴ Viz Manifest iniciativy KDH - LS (Sme/Smena 9. 12. 1998, s. 4). Hlavními představiteli platformy jsou poslanec KDH P. Muránský a předseda mládežnické organizace KDH P. Stach.

⁵ Viz např. rozhovor s ním v Novém Času 16. 10. 1992, s. 2. Lze ale říci, že proklamativní odpor k liberalismu nezabránil Čarnogurskému spolupracovat s DU, která se označovala za liberální stranu.

⁶ Západoevropské křesťanskodemokratické strany jsou při prosazování zákonů týkajících se umělého přerušení těhotenství velmi opatrné a nejednou dávají svým poslancům volnost rozhodování při hlasování o těchto otázkách. V programech KDH od roku 1994 je na tyto otázky kladen menší důraz. To ale neznamená, že obhajoba specifických křesťanských zájmů vypadla z cílů hnutí.

Literatura:

Mesežnikov, G.: Vnútropolitický vývoj a politická scéna v roku 1995, in: Bútora, M./Hunčík, P. (ed.): Slovensko 1995 – Súhrnná správa o stave spoločnosti, nadácia Sándora Maraiho, Bratislava 1996, s. 20

Mesežnikov, G.: Vnútropolitický vývoj a politická scéna, in: Bútora, M. (ed.): Slovensko 1996 - Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 1997, s. 30 – 31

Mesežnikov, G.: Vnútropolitický vývoj a systém politických stran, in Bútora, M./Ivanyšyn, M. (ed.): Slovensko 1997 - Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1998, Bratislava 1998, s. 71 – 75.

E. Sándor: Politické strany maďarskej národnostnej menšiny vo voľbách 1998, in: Bútora, M./Mesežnikov, G./Bútorová, Z. (ed.): Slovenské voľby '98. Kto? Prečo? Ako?, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 1999, s. 51 – 59.

Stanovy a programové dokumenty KDH, SDK a SDKÚ

Periodika:

Pravda (ročníky 1998 – 2000)

Sme/Smena (ročníky 1995 – 1999)

Národná obroda (ročník 1999)

Domino fórum (on-line ročníky 1999 – 2000)

Nový čas (1992)

Internetové adresy:

<http://www.sdk.sk>

<http://www.kdh.sk>

Otištěno: www.cepsr.cz (Středoevropské politické studie, 1 / II / zima 2000)

Křesťanskodemokratické hnutí

Vítězslav Bican

Záříjové volby do Národní rady Slovenské republiky byly již třetími v historii samostatného Slovenska. Na rozdíl od předchozích neměly tyto volby jednoznačné ústřední téma, jakým bylo před čtyřmi lety ukončení vlády HZDS. Přesto i tyto měly dát jasný signál. Tím mělo být znamení, že slovenská politická scéna je po vládní krizi z před dvou let již zkonsolidovaná a smýšlení Slováků je stále více proevropsky a demokraticky orientované. Celá Evropa přitom očekávala, vzhledem k blížícím se summitům NATO a Evropské unie, zda se Slovákům podaří vytvořit takovou vládu, která by dala jasně najevo vůli s těmito organizacemi spolupracovat. Křesťanskodemokratické hnutí, jehož programovou analýzu nabízí tento příspěvek, se k této vůli v programu hlásí.

Účast v koaliciích

Volební období 1998-2002 bylo pro Křesťanskodemokratické hnutí (KDH) přelomovým. Slovenští křesťanští demokraté zasedli do vlády s několika dalšími stranami jako součást široké vládní koalice. Toto výchozí postavení přirozeně představovalo významný, ba determinující prvek pro následující vývoj situace strany. Na druhou stranu je nutné uznat, že stejně podstatný (ne-li podstatnější) vliv měl i vývoj celé slovenské stranicko-politické scény, na níž došlo k vládní krizi a rozpadu vládní koalice. Tyto procesy významně ovlivnily to, jakým způsobem a v jakém postavení jednotlivé politické strany, včetně KDH, vstupovaly do volebního roku.

Po volbách v roce 1998 se slovenští křesťanští demokraté aktivně účastnili vlády jako součást jedné ze stran vládní koalice. Povolební situace, tedy vláda nesourodé koalice, skládající se ze stran s dosti nehomogenním ideologickým zaměřením, byla do značné míry schizofrenní. Navíc sám nejsilnější prvek vládního seskupení, Slovenská demokratická koalice (SDK), se skládal z různých subjektů (včetně Křesťanskodemokratického hnutí). Logicky tak KDH prodělávalo stejné bolesti a stresy jako širší politické platformy, jichž se účastnilo.

Např. po vládní krizi roku 2000, kdy došlo k rozpadu SDK, na což předseda slovenské vlády Mikuláš Dzurinda reagoval založením vlastní strany, Slovenské demokratické a křesťanské unie (SDKÚ), přišlo KDH o mnoho členů i voličů. Navíc rozpad SDK zanechal některé těžko zahladitelné stopy v osobních vztazích jeho bývalých představitelů. Přesto se KDH zdařila relativně rychlá konsolidace; na podzim již jako samostatná strana vystupovalo jako součást nově složené

Vítězslav Bican - student magisterského studia politologie a filozofie na Masarykově univerzitě v Brně. Studuje především politické systémy a politické strany.

slovenské vládní koalice (Kopeček 2001: 30 – 31). Kromě Demokratické unie, jež se stala součástí SDKÚ, byla KDH jedinou stranou bývalé SDK, která si udržela politickou relevanci, a jejíž volební preference se nepohybovaly pod pětiprocentní hranicí. Hnutí ovšem od tohoto momentu vystupovalo jako jeden z kritických členů vládní koalice (spolu se Stranou maďarské koalice), jakkoli jeho cílem bylo udržení vlády až do podzimních voleb 2002.

Předvolební koalice

V otázce předvolebních koalic zaujalo Křesťanskodemokratické hnutí zásadový postoj formulovaný opakovaně v oficiálních stranických prohlášeních. Zůstává přirozeně otázkou, do jaké míry byl tento principiální postoj a nechuť KDH k vytvoření předvolební spolupráce veden skutečně principiálními důvody a do jaké míry pak nemožností najít vhodného (ideově, personálně) partnera. Po mnoha problémech, které KDH přinesla jeho účast ve vládní koalici i jeho působení jako součásti Slovenské demokratické koalice, byla hnutím zvolena strategie samostatného postupu ve volbách. Bylo rozhodnuto, že hnutí ve volebním roce 2002 žádné předvolební koalice vytvářet nebude. Rozhodnutí bylo schváleno na usnesení Rady KDH dne 22. 9. 2001: „Křesťanskodemokratické hnutí bude kandidovat ve volbách do Národní rady Slovenské republiky v roce 2002 samostatně.”¹ Důvody lze shrnout do následujících bodů: jednak konstatování, že pouze strana, která věří ve vlastní síly, je schopná ovlivňovat a zároveň stabilizovat politickou situaci na Slovensku, jednak postřeh, že ve dvanáctileté historii Slovenska nevedlo vytváření předvolebních koalic nikdy k očekávanému nárůstu hlasů. Následovala konstatace, že po parlamentních volbách je v zájmu Slovenska, aby pravicové politické strany získaly co největší počet hlasů.² Tímto způsobem se KDH postavilo k otázce možných předvolebních koalic. Tento krok přitom otevřel Křesťanskodemokratickému hnutí cestu k rozmanitým variantám povolebního uspořádání.

Statistika hlasování v parlamentu

Pomocí analýzy statistik hlasování v Národní radě Slovenské republiky lze ozřejmit, jakým způsobem se Křesťanskodemokratické hnutí chovalo při hlasováních na půdě slovenského parlamentu a jaké skryté a neformální koalice a spolupráce v minulém volebním období vytvářelo. Jde především o míru souladu se stranickými prohlášeními a identifikaci spolupráce se stranami, s nimiž oficiální vztahy nebyly proklamovány. Ze záznamů jednotlivých hlasování lze, přestože na Slovensku chybí precizně zpracovaná analýza jednotlivých hlasování a vzájemné korelace jednotlivých stranických klubů při hlasování, odvodit několik postřehů. V období osmnácti měsíců před volbami je přitom nutno především se soustředit na klíčová hlasování, zejména týkající se vyslovení nedůvěry vládě nebo některým jejím členům.

V těchto hlasováních byla prověřována pevnost vládní koalice; a KDH se ve všech případech rozhodlo vládu „podržet“. Mezi 47. schůzí Národní rady (30. 3. 2001) a 54. schůzí (11. 4. 2002) došlo k takovýmto hlasováním celkem pětkrát. Nejprve bylo 30. 3. 2001 hlasováno o vyslovení nedůvěry místopředsedovi vlády Pavolu Csákymu, poté dvakrát (24. 5. 2001 a 13. 3. 2002) o vyslovení nedůvěry místopředsedovi vlády Ivanu Milošovi a 22. 3. 2002, pak o vyslovení nedůvěry celé vládě. K poslednímu hlasování tohoto typu pak došlo 11. 4. 2002 při vyslovení nedůvěry ministrovi vnitra Ivanu Šimkovi.³

Ve všech těchto hlasováních se Křesťanskodemokratické hnutí postavilo na stranu vlády (jejích členů). Návrhy na vyslovení nedůvěry a drtivá většina hlasů pro vyslovení nedůvěry přitom vždy pocházely ze strany poslanců Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) a Slovenské národní strany (SNS), popřípadě Pravé Slovenské národní strany (PSNS). Ostatní nevládní strany se jednoduše stavěly na stranu vlády. KDH, které v mnoha jiných hlasováních vládu v jejích návrzích nepodpořilo, tak v těchto případech nenarušilo často dosti křehkou vládní koherenci, a to s výhledem na zářijové volby. Lze tedy shrnout, že KDH se jako většina křesťanskodemokratických stran koncentrovala na využití svého postavení ve středu politického spektra a spolupráci se subjekty napravo i nalevo od něj strategií kritiky vůči vládě při paralelním neohrožení její existence.

Styl předvolební kampaně

Po vládní koaliční krizi v roce 2000 prodělala strategie strany několik proměn. Ty byly způsobeny dvěma skutečnostmi. Zaprvé vznikem Slovenské křesťanské a demokratické unie, která povstala na troskách Demokratické unie a přitáhla k sobě představitele a členy těch stran Slovenské demokratické koalice, kteří se rozhodli nevrátit se po jejím rozpadu do svých původních stran. A za druhé změnou ve vedení strany, kdy se novým předsedou stal Pavol Hrušovský (bližší viz podkapitola „volební lídři“).

Vznik druhé strany s proklamativně křesťanskodemokratickým zaměřením na slovenské politické scéně si od KDH vyžádal změnu způsobu politického boje. Nutným se stalo vymezení vůči SDKÚ, které se orientuje na obdobné elektorátní zázemí. Osobní a názorové neshody (které též přispěly k rozpadu SDK) a rozhodnutí KDH o samostatné kandidatuře ve volbách přitom prakticky znemožnily navázání oficiální předvolební spolupráce. Tato snaha po vymezení se vůči SDKÚ vyvolala v KDH také potřebu razantnějšího přihlášení se k národnímu rozměru slovenské politiky, o což se zasloužila především konzervativní skupina politiků kolem bývalého předsedy hnutí Jána Čarnogurského. Naproti tomu vedení strany včetně předsedy Pavola Hrušovského se ve volební kampani snažilo dát najevo především nezávislost a dobré kontakty se zahraničními politickými představiteli. O tom svědčily např. cesta několika zástupců KDH do Spojených stá-

tů amerických (včetně setkání s prezidentem Georgem Bushem ml.), či schůzka P. Hrušovského s italským ministrem pro evropské záležitosti Rocco Buttiglione. Proklamace o nutnosti zachování ducha křesťanské kultury na evropském kontinentu a zachování prověřených tradic a hodnot i ve stále více se integrující Evropě byly vnímány jako významný příspěvek do předvolební kampaně.

Za zaznamenání také stojí původní rozhodnutí KDH nepropagovat svoje kandidáty pomocí tradičních tištěných a elektronických médií. Jednou z hlavních tezí volební kampaně bylo, že strana si nehodlá svoje kandidáty „kupovat“ pomocí billboardů.⁴ Styl kampaně měl být skromný a šetrný. Nakonec se ovšem v předvolebním období na plakátovacích plochách billboardy a tištěné reklamy hnutí objevily, byť v menším množství; i tak zpronevěření se propagované skromné kampani hnutí na důvěryhodnosti nepřidalo. Obsahově byla kampaň založena na zdůrazňování tradičních křesťanskodemokratických hodnot. Jeden z billboardů nesl jako ústřední téma tvář předsedy hnutí Hrušovského s nápisem *My prinášame STABILITU*. Na druhém grafický motiv doprovázel s nápis *KDH – Istota stability Slovenska* a motto hnutí *Jistota, naděje, budoucnost*. Důraz na základní křesťanskodemokratické politické zásady, tedy jistotu a stabilitu, byl doplněn poukazem na evropské rozměry politiky hnutí a jeho snahu o rychlou integraci do evropských struktur a členství v Severoatlantické alianci. Celou předvolební kampaň pak záramovalo heslo strany *Aby sa Slovensko stalo dobrým miestom pre život, dáme rodinám istotu a odvahu víťaziť*. Zdůraznění rodiny a jistoty jako hlavních bodů, na které Křesťanskodemokratické hnutí klade důraz, představovalo tradiční a pro příslušnou část voličského spektra nadále funkční programovou prioritu. Za zajímavý je přitom možno označit konec hesla, kde se mluví o odvaze vítězit. Interpretačně není jednoznačné, co je tímto spojením myšleno: jedná se o motiv převážení evangelického způsobu života křesťana na úkor způsobu katolického, nebo má jít o prosté zapůsobení na voliče, naznačení, že se KDH nebojí vítězství ve volbách a je připraveno na odpovědnost spojenou s vládnutím?

Další, praktické body programu se pak týkaly ekonomického stavu Slovenska, dále aktuální sociální politiky, situace rodiny a mladých lidí a v neposlední řadě též oblasti bezpečnosti. Jmenovat lze:

- rovnou daň,
- program *Istota rodinám*,
- program *Budoucnost pre mladých*,
- program *Bezpečnejšie Slovensko na ochranu života, zdravia a majetku občanov* a
- program *Štíhla vláda na odbúranie byrokracie*.⁵

Programové dokumenty k volbám

Politické strany, které se chystají k volbám, zpracovávají své dlouhodobé politické programy a formulují je pro situaci předvolebního boje o voliče. Formy těchto

programů a strategie, pomocí nichž jsou programy předváděny voličům, se ovšem do značné míry liší. Často se též stává, že strana nemá jediný stranický program a vychází z různých programových dokumentů. Stejně tak se mohou lišit volební a předvolební programy, a to co do struktury, obsahu i způsobu propagace. Slovenské Křesťanskodemokratické hnutí v současnosti nedisponuje souhrnným stranickým politickým programem. Jeho úlohu hraje dokument 700 dní, který se stručnou formou zabývá základními programovými tezemi KDH. Úlohu volebních programů pak před volbami 2002 hrálo několik dokumentů. Prvním z nich byl již zmíněný program 700 dní. Druhým byl dokument, který se týkal především sociálních věcí a byl nazván *Ano pre rodinu*. Tento text rozpracovával zejména rodinnou a sociální politiku KDH. V oblasti ekonomiky a finančních záležitostí, z hlediska kampaně KDH pohříchu poněkud opomíjených témat, měl program Křesťanskodemokratického hnutí zastupovat především dokument *Veľký tresk s podtitulem Štrnásť opatrení KDH na zníženie nezamestnanosti a naštartovanie hospodárstva*. Tento program předkládá 14 návrhů na opatření, jež by se měla provést ve finanční a ekonomické sféře.

Mezi dokumenty, s nimiž KDH vstupovala do předvolební kampaně, je nutné zařadit ještě jeden, jakkoli nikoli programový, ale přesto velice důležitý příspěvek pro politickou kampaň na Slovensku. Jednalo se o dokument *Tolerančná zmluva*. Tento stranický text byl věnován návrhům na řešení povolebního politického uspořádání na Slovensku. Jeho první část přinášela analýzu existujícího stavu a pojmenování tří hlavních slovenských politických bloků (politologicky je snad možné je nazvat "póly"): (1) HZDS a jeho spojenci, (2) středopravý blok, tedy KDH, SDKÚ a jejich spojenci, a (3) pragmaticko-levicový blok, tvořený subjekty SMER, SDL a dalšími stranami.⁶ Dále se dokument zabýval možnými konstelacemi po volbách. Nikoli nezajímavou pasáž přitom představovala kalkulace s vytvořením menšinové vlády jednoho z těchto bloků, tolerované stranou z nějakého jiného politického bloku jako jednou z možností řešení volebních výsledků. Text se také věnoval případnému rozložení politických sil po vytvoření takové vlády. Jakkoli je namístě ještě jednou zdůraznit, že dokument *Tolerančná zmluva* vybočoval z rámce obvyklých předvolebních propagací, lze konstatovat, že Křesťanskodemokratické hnutí vstupovalo do předvolebního období poměrně dostatečně programově vybaveno. Přinejmenším v míře odpovídající jeho ambicím na sehrání úlohy jednoho z tvůrčích činitelů slovenské politiky v povolebním období.

Krátce před volbami pak Křesťanskodemokratické hnutí zveřejnilo také konkrétní volební program. Ten vycházel z výše uvedených dokumentů a shrnoval základní programové teze ve formě přístupné širokému okruhu voličů.⁷ V několika oddílech se tento dokument zabýval jednotlivými politikami a postupem hnutí v daných oblastech. První oblast představoval „Politický systém“, kde se text věnoval základním charakteristikám demokratického politického systému a návrhům zákonů, kte-

ré hodlalo KDH prosazovat v prvním roce nového volebního období. Následovaly další části:

- „Regionální a komunální politika”,
- „Zahraniční politika a evropská integrace”,
- „Armáda, bezpečnost a justice”,
- „Ekonomika” s rovnou daní a vyrovnaným státním rozpočtem jako ústředními body,
- „Zemědělství a rozvoj venkova”, oblast v porovnání s jinými stranami zpracována velmi podrobně,
- „Životní prostředí”,
- „Sociální politika” s důrazem na rodinu,
- „Doprava a spoje”,
- „Zdravotnictví”,
- „Výchova vzdělání a věda” a
- „Kultura”.

Program tedy rámcově kopíroval předpokládanou skladbu většiny ministerských resortů a specifikoval zásady i praktické kroky, které by v těchto oblastech KDH prosazovala. Nelze přitom nezaznamenat privilegované pozice pasáží o armádě a obecně bezpečnosti nebo o regionální a komunální politice oproti částem věnovaným kupříkladu sociální politice (jakkoli se vždy jednalo pro KDH o jednu z nejvíce preferovaných oblastí).

Volební lídři

Křesťanskodemokratické hnutí vstupovalo do předvolebního období s novou osobností ve funkci předsedy strany. Díky svému rozhodnutí vstupovat do voleb samostatně nemělo s určováním stranického a volebního lídra problémy. Stal se jím předseda strany Pavol Hrušovský, zvolený do čela strany na říjnovém sněmu v roce 2000 v Trenčíně. Hrušovský převzal tuto úlohu po dlouholetém předsedovi Jánů Čarnogurském. Spolu s novými místopředsedy Jánem Figeľem, Júliusem Brockou, Pavolem Minárikem, Vladimírem Palkem a Danielem Lipšicem vytvořili nové vedení strany.

Kolem J. Čarnogurského se nicméně záhy vytvořila skupina politiků, kteří se více stavěli za tradicionalistický postup křesťanskodemokratické politiky. Naopak nové Hrušovského vedení vykazovalo jednoznačnou náklonnost k moderní, umírněné a rozvážné politice. A tak určitým problémem byla možná předvolební prezentace KDH na veřejnosti jako do jisté míry vnitřně rozpolceného, ba dokonce ideologicky nekoherentního subjektu. Naštěstí pro hnutí se podařilo personální spory zažehnat, takže veškeré diskuse na stranické půdě byly vedeny pouze v rovině programové a obsahové, nikoli osobní.

Předvolební preference

Jakkoli voličské preference politických stran nebyvají vždy přesvědčivým nástrojem pro odhad postavení strany, představují nesporně určitý přínos. Porovnávání voličských preferencí může naznačit, jakým směrem se ubírá oblíbenost a síla dané strany. V tomto textu budou v potaz brány voličské preference za posledních šestnáct měsíců před volbami, tedy od května 2001. Ve sledovaném období prošly voličské preference KDH zajímavým a ne zcela jednoduše interpretovatelným vývojem. V létě 2001 absolvovaly mírné výkyvy mezi 6,8% (červen) a 5,1% (červenec). Na podzim se potom ustálily na hodnotách okolo šesti procent, aby v prosinci vystoupaly na 6,9%. Na začátku volebního roku 2002 tento trend v narůstání voličské podpory hnutí pokračoval, a to s ještě větší intenzitou: v lednu se voličská obliba dostala nad osm procent (8,8%) a nad touto hranicí zůstala i v únoru (8,1%). V tento moment se mohlo zdát, že jde o trvalý nárůst obliby hnutí. O to více překvapivý byl výsledek březnových preferencí. Došlo totiž k poměrně dramatickému propadu až k hranici vstupní klauzule do Národní rady, když se potenciál voličských hlasů dostal na pouze 5,1 %. Dubnové preference tak měly odhalit, zda se jednalo pouze o ojedinělý výkyv, nebo o signál dlouhodobějšího trendu ztráty voličské podpory.

Dubnový odhad dal větší pravděpodobnost možnosti první, když se obliba hnutí vrátila na 7,7%. To bylo potvrzeno i odhadem z května, který Křesťanskodemokratickému hnutí přisoudil 7,1% voličské podpory. Preference KDH se následně ustálily a poklesy nebo růsty mezi jednotlivými měsíčními výzkumy se pohybovaly do jednoho procenta. Podle výzkumu voličských preferencí v červnu dosáhlo hnutí úrovně 6,9%. V červenci pak došlo opět k nárůstu na 7,8%, ovšem v srpnu k opětovnému poklesu na 7,0%. V posledním průzkumu, který Statistický úřad Slovenské republiky konal 17 dní před volbami do Národní rady si Křesťanskodemokratické hnutí udrželo svůj standard podpory a získalo 7,2% voličských preferencí. Je namístě dodat, že se uvedené výchylky nepřesahující jedno procento pohybují v pásmu statistické chyby, přičemž po přepočtu na poslanecké mandáty by měly vliv představující ztrátu, popřípadě zisk jediného poslaneckého křesla (14 křesel v červnu, 15 v červenci a opět 14 v srpnu).⁸

Z těchto empirických údajů je možné vyvodit několik spíše hypotetických závěrů. Zatímco během roku 2001 byly volební preference KDH více méně stabilní, v období blížícím se podzimním parlamentním volbám 2002 se začaly dostavovat výkyvy. Ty přitom byly znatelné v obou směrech, aniž by přitom stranicko-politická scéna na Slovensku nebo situace strany samotné procházely nějakými zásadními změnami, či dokonce hlubokými otřesy. Vyhledky slovenských křesťanských demokratů na uspokojujivý volební výsledek tak byly v jistém smyslu vázány na vyvarování se již zmíněných kolísání, hrozících přijít v ten nejnevhodnější okamžik a navíc zdánlivě bez příčiny. Jistá stabilita získaná v průběhu léta 2002 tak dávala možnosti na volební zisk okolo 7,5 % hlasů.

Výchozí postavení pro volby

Z uvedených údajů ohledně předvolebních preferencí KDH bylo možné odvodit jeho výchozí postavení bezprostředně před volebním kláním. Samostatná kandidátka KDH přirozeně limitovala zisk „rozhodujícího“ podílu na voličských hlasech. Na druhé straně autonomie hnutí vytvořila příznivou situaci z hlediska možností povolebních vyjednávání. Slovenská stranická scéna byla v 90. letech poměrně rozdělená a roztržštěná a do Národní rady se pravidelně dostávalo větší množství stran. Proto bylo možno očekávat vznik různorodých a v jistém smyslu bohatých variant povolebních partnerství. Hnutí mělo šanci stát stranou, která bude rozhodovat o možnosti, nebo nemožnosti vytvoření určité vládní koalice, mohlo dokonce kalkulovat s rolí „jazýčku na vahách“ slovenské povolební politické scény. Pro KDH se jako klíčový moment jevil způsob vypořádání se s nutností oslovit středopravého voliče, na nějž se orientovala i Slovenská křesťanská a demokratická unie. Obdobně náročnou výzvu pak představovala vytrvalá a silná ofenzíva pragmaticko-populistického SMERu Roberta Fica. Na druhou stranu voličský zisk mohla přinést náhlá ztráta podpory Hnutí za demokratické Slovensko, která se výrazněji projevila v srpnu, dva měsíce před volbami. Za dobrý výsledek hnutí bylo ve stranických kuloárech považováno překročení hranice 9% voličských hlasů. Strategicky ovšem za ještě podstatnější bylo vnímáno zaujetí pozice takticky nejdůležitějšího článku systému.

Diskutované a předpokládané povolební koalice

Situace Křesťanskodemokratického hnutí tak nabízela pro povolební možnosti spolupráce více variant. Po vzniku několika nových, programově a ideologicky nedostatečně vyprofilovaných stranických subjektů (například seskupení ANO nebo SMĚR) vznikla na Slovensku poněkud nepřehledná situace. Za pravděpodobné se považovalo, že se Hnutí za demokratické Slovensko nepodaří získat koaličního partnera, a to i kdyby se mu podařilo zvítězit ve volbách. Na zbývajících stranách by potom bylo dohodnout se nějakým způsobem na vládě bez HZDS. Ovšem případná široká koalice stran hrozila opakováním nestabilní a ve výsledku neúčinné situace po volbách 1998. Proto se nadále kalkulovalo i s některými menšinovými variantami, víceméně v intencích rozborů Tolerančnej zmluvy.

Křesťanskodemokratické hnutí představuje subjekt s velkým koaličním potenciálem. Nabídky k možné spolupráci po volbách tudíž přicházely ze všech stran politického spektra, včetně HZDS. Předvolební reakcí křesťanských demokratů ovšem bylo její striktní odmítnutí a upřednostnění spolupráce s programově blízkými stranami v rámci tzv. středopravého bloku: KDH, SDKÚ, DS a dalšími menšími stranami. Problémem ovšem zůstávalo dosažení takového počtu mandátů v Národní radě, který by stačil na vytvoření parlamentní většiny. Podle posledního průzkumu před volbami by tyto strany dosáhly pouze 16,4 % hlasů, přičemž Demokratická strana

by se do Národní rady vůbec neprobojovala. Hnutí se ovšem primárně nebránilo ani možné spolupráci některou z názorově méně blízkých stran. Jednalo se o subjekty jako Strana maďarské koalice (SMK), Aliance nového občana (ANO) nebo SMER. Hlavním tématem voleb totiž podle KDH mělo být vytvoření skutečně akceschopné vlády bez Mečiarova HZDS. A to i za cenu, že by tato vláda měla být menšinová, pouze s podporou některé (nebo některých) z opozičních stran.

Závěr

Cílem tohoto textu byl popis situace slovenského Křesťanskodemokratického hnutí v období před volbami 2002, zachycení některých hlavních dispozic, se kterými hnutí vstupovalo do volebního roku, pojetí kampaně a proměny jeho aktivit na slovenském stranicko-politickém poli. Odhady volebního výsledku hnutí vycházely čistě ze stylu a způsobu volební kampaně a z preferencí, které KDH v průzkumech veřejného mínění získávalo. Následující odstavec tudíž představuje pouhý epilog celého textu, bez jakýchkoli komentářů a analýz. V parlamentních volbách, které se na Slovensku konaly ve dnech 20. a 21. září 2002, získalo Křesťanskodemokratické hnutí 8,25% odevzdaných voličských hlasů, tedy v absolutních číslech 237.202 hlasů. Hnutí se tak stalo pátou nejsilnější stranou v Národní radě Slovenské republiky, kam se přes pětiprocentní klauzuli dostalo celkem sedm politických stran.

¹ Text usnesení viz <http://www.kdh.sk/news.htm>.

² Ibidem.

³ Údaje viz server Národní rady Slovenské republiky (<http://www.nrsr.sk/indexsch.asp>).

⁴ Citováno z projevu P. Hrušovského Chceme byť víťazom volieb, viz <http://www.kdh.sk/noviny/index.htm>.

⁵ Převzato ze serveru <http://www.zoznam.sk>.

⁶ Viz http://www.kdh.sk/tolerancna_zmluva.htm.

⁷ Program viz <http://www.kdh.sk/vprogram/htm>.

⁸ Údaje viz server Statistického úřadu Slovenské republiky (<http://www.statistics.sk>).

Literatura

Kopeček, L., Slovensko v předvolebním roce, Mezinárodní politika, č. 11, 2001, s. 30 – 33.

P. Hrušovský, Chceme byť víťazom volieb, dostupné z <http://www.kdh.sk/noviny/index.htm>.

Použité internetové zdroje

<http://www.kdh.sk>.

<http://www.nrsr.sk>.

<http://www.statistics.sk>.

<http://www.zoznam.sk>.

Otištěno: www.cepsr.cz (4 / IV / podzim 2002)

Redakce: Petr Pithart, Jaroslav Hulák (602 646 755), Marie Jílková (605 971 376)
Spolupracovníci redakce: Petr Příhoda, Roman Joch, Michal Pehr, Tomáš Zdechovský

Adresa redakce: EAD, redakce Obzory, Masarykovo nám. 51, 586 01 Jihlava
telefon: +420 567 305 804
fax: +420 567 304 832
webové stránky: www.ead.cz
e-mail redakce: obzory@ead.cz

Vydává: Evropská akademie pro demokracii, Masarykovo nám. 51, 586 01 Jihlava
Náklad: 600 výtisků
Registrace MK: ev. č. MK ČR E 15146

Distribuce časopisu: krajské kanceláře KDU-ČSL (adresy na www.kdu.cz) mají k dispozici několik výtisků;
ostatním zájemcům jsou OBZORY zasílány zdarma poštou.
Do adresáře odběratelů se můžete přihlásit písemně či e-mailem na výše uvedené adresy

